

บทที่ 2

แนวความคิด ทฤษฎี ประวัติความเป็นมาที่เกี่ยวข้อง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิที่จะตาย

กฎเกณฑ์ของธรรมชาติได้กำหนดมนุษย์มีสัญชาตญาณในการดำรงไว้ซึ่งเผ่าพันธุ์ การที่จะสละชีวิตของมนุษย์นั้นมีความสลับซับซ้อน นอกจากจะมีการยอมสละชีวิตเพื่อเหตุผลใดเหตุผลหนึ่งแล้ว มนุษย์ยังมีพฤติกรรมทำลายชีวิตของตัวเองอีกด้วย ที่เรียกว่า การฆ่าตัวตาย มีมาตั้งแต่สมัยกรีกโรมัน ทศนะคติเกี่ยวกับการฆ่าตัวตายของมนุษย์นั้นมีทั้งคำหั้นและยกย่อง นักปรัชญาบางคนยอมรับว่าการฆ่าตัวตายเป็นวิธีที่สมบูรณ์ที่จะหนีพ้นไปจากความทุกข์ สิทธิที่จะตายเป็นสิทธิตามธรรมชาติที่มนุษย์มีอำนาจที่จะเป็นเจ้าของชีวิตของตนเองโดยสมบูรณ์เพื่อที่จะใช้สิทธิที่มีชีวิตอยู่ (The Right to Life) หรือที่จะตาย (The Right to Die) ได้ตามประสงค์ของมนุษย์แต่ละคน สิทธิที่จะตายหรือสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่จึงเป็นสิทธิมนุษยชนเท่าเทียมกัน นั่นคือ การยอมรับสิทธิในการเป็นเจ้าของร่างกายของตนเองของมนุษย์ รวมทั้งมีอิสระในการตัดสินใจชะตาของตนเอง (The Right to Self determination) หรือเรียกว่าเป็นความอิสระของมนุษย์ (Human Autonomy)¹

---

¹วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, “สิทธิที่จะตาย,” ดุลพาท 43, 4 (ตุลาคม-ธันวาคม 2539):

1. แนวความคิดทั่วไปเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์²

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นพื้นฐานของสิทธิและเสรีภาพทั้งปวง เป็นวิวัฒนาการที่ดำเนินมาตามขั้นตอนของประวัติศาสตร์มิได้เกิดในประเทศไทย หากแต่เกิดในประเทศแถบยุโรปและอเมริกา และเป็นแนวคิดทางกฎหมายของต่างประเทศ และประเทศไทยได้นำมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

1.1 ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์³

คำว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” หมายถึง ความมีค่าของมนุษย์แต่ละคน ทั้งในแง่ของควมมีค่าในตัวของผู้นั้นและในสถานะภาพของความเป็นมนุษย์ของแต่ละคน ด้วย ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ย่อมเป็นส่วนที่เป็นสาระสำคัญของมนุษย์แต่ละคนอันไม่อาจพรากเสียได้ ทำให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้กลายมาเป็นความหมายจำเพาะและเป็นตัวกำหนดความหมายของความเป็นมนุษย์ไปโดยปริยาย ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้มีอยู่ในตัวของมนุษย์ทุกคน โดยไม่คำนึงถึงเพศ วัย สีผิว สัญชาติ หรือศาสนา ไม่คำนึงถึงความสามารถทางสติปัญญาในการรับรู้สิ่งต่าง ๆ ของผู้หนึ่งด้วย เรียกได้ว่า ความเป็นมนุษย์เท่านั้นที่เป็นเงื่อนไขที่นำไปสู่ควมมีศักดิ์ศรีดังกล่าว ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่ในตัวของมนุษย์ทุกคน จึงถือได้ว่า เป็นแก่นสารสำคัญตามธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ไปแล้วอย่างปฏิเสธไม่ได้ และเมื่อเป็นเช่นนี้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจถูกพราก หรือสูญเสียไปด้วยวิธีการใด ๆ ได้

²บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, กฎหมายรัฐธรรมนูญ (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย-ธรรมศาสตร์, 2552) หน้า 482-486.

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 482.

1.2 แนวความคิดทางทฤษฎีเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้พัฒนาจากแนวความคิดตั้งแต่สมัยโบราณเรื่อยมา จะกล่าวเฉพาะที่เห็นเป็นสำคัญ

1.2.1 แนวคิดในสมัยกรีกและโรมัน⁴

ในสมัยกรีกและโรมันสิทธิมนุษยชนเป็นแนวคิดเชิงจริยธรรม ซึ่งมีรากที่มาจากปรัชญากรีกโบราณเกี่ยวกับกฎหมายธรรมชาติหรือปรัชญาของสำนักสโตอิก (Stoics) ที่มีอิทธิพลของนักคิดกรีกโบราณที่มีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ปรัชญากฎหมายธรรมชาติ ความเชื่อมั่นของสโตอิกต่อเหตุผล (Reason) ในฐานะที่เป็นแก่นสาร (Substance) ของจักรวาลซึ่งกินความไปถึงธรรมชาติทั้งปวง โลก และมนุษย์ทำให้พิจารณามนุษยชาติทั้งปวงในแง่ความมีเหตุมีผล (All Rational Human Beings) เสมอเหมือนกัน ดังนั้นโดยธรรมชาติเป็นสากล มนุษย์ในฐานะเป็นสมาชิกในชุมชนของโลกด้วยกันจึงสมควรมีสถานะแห่งความเป็นพลเมืองเท่าเทียมกัน หลักคิดข้อนี้ของสโตอิกนับเป็นรากเหง้าต้นตออันสำคัญมากอันหนึ่งต่อการพัฒนาสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์ แนวคิดนี้มีผลต่อนักคิดกรีกโบราณโดยซิเซโร (Cicero) ย้ำถึงความเท่าเทียมกันของมนุษย์ แนวคิดของซิเซโรเรื่องความเท่าเทียมกันของมนุษย์ดังกล่าวมีผู้ตีความให้เสมือนการเริ่มต้นของทฤษฎีว่าด้วยธรรมชาติมนุษย์ และสังคมซึ่งได้แสดงออกต่อมาเป็นคำขวัญของการปฏิวัติฝรั่งเศสในศตวรรษที่ 18 อันว่าด้วย “อิสรภาพ เสมอภาค และภราดรภาพ”

1.2.2 แนวคิดในสมัยกลางของอิตาลี⁵

แนวความคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มิใช่เรื่องใหม่ มีการกล่าวถึงกันมาตั้งแต่สมัยกรีกและโรมันแล้ว แต่อย่างไรก็ตามในแง่ที่จะตั้งเป็นข้อเรียกร้องถึงระดับที่ว่าเป็นสิทธิอันแต่ละต้องไม่ได้นั้นอาจกล่าวได้ว่า ยังไม่เป็นที่รู้จักกันในสมัยนั้น แม้แต่แนวคิดของพวกเขา Stoic ในสมัยโรมันซึ่งกล่าวถึงความเสมอภาคของ

⁴จรัญ โฆษณานันท์, สิทธิมนุษยชนไร้พรหมแดน ปรัชญา กฎหมาย และความ เป็นจริงทางสังคม (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2545), หน้า 94-96.

⁵บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, เรื่องเดิม, หน้า 482.

มนุษย์และแนวความคิดดังกล่าวก็เป็นเพียงแนวความคิดในเชิงจริยธรรมทางสังคม มิใช่เป็นข้อเรียกร้องทางการเมืองหรือเศรษฐศาสตร์ดังเช่นคำนี้ทั้งในปัจจุบันแต่อย่างใด ในสมัยกลางของยุโรปซึ่งแนวความคิดทั้งหลายถูกรอบงำโดยความเชื่อทางศาสนา นักบุญ โทมัส อไควนัสซึ่งเป็นนักปราชญ์ที่มีชื่อเสียงในสมัยนั้นได้เริ่มใช้คำว่า Dignitas Humana ซึ่งความหมายก็คือ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั่นเอง ในช่วงปลายของยุคกลาง ซึ่งมีการค้นพบอารยธรรมเก่าสมัยกรีกและโรมันและมีการศึกษาสิ่งที่มีการค้นพบอย่างจริงจังจนได้ชื่อว่า เป็นยุคแห่งการฟื้นฟู หรือการเกิดใหม่ของอารยธรรมโบราณดังกล่าว ได้มีนักคิดคนสำคัญเป็นนักมนุษยนิยมชาวอิตาลีชื่อ Giovanni Pico Count of Mirandora and Concordia ได้ให้แนวความคิดในเรื่องนี้ไว้ว่า มนุษย์ต่างจากสัตว์ ตรงที่มนุษย์มีความสามารถในการใคร่ครวญเกี่ยวกับเหตุและผลได้ อันเป็นหลักของมนุษย์ โดยแท้ และทำให้มนุษย์สามารถสร้างสิ่งต่าง ๆ มาได้ด้วยตนเอง ความสามารถดังกล่าวนี้ทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาตนเองขึ้นมา ในบริบทที่เปี่ยมไปด้วยเสรีภาพ บนพื้นฐานของความเป็นตัวของตัวเองจนสำเร็จได้ ความสามารถเหล่านี้เองประกอบกันขึ้นมาเป็นศักดิ์ศรีของมนุษย์ (Hominis Dignitas)

ความสามารถในการใช้เหตุผลและความคิดนี้เองที่ทำให้มนุษย์สามารถยกตนเองต่างจากสัตว์อื่นได้ และจากสติปัญญาของมนุษย์นี้เองที่ทำให้มนุษย์ “มีจิตสำนึกของตนเอง ทำให้สามารถกำหนดความเป็นไปของตัวเองได้ และสามารถสร้างสรรค์ตัวเองและสรรค์สร้างสิ่งแวดล้อมรอบตัวได้ในที่สุด”

1.2.3 แนวคิดของเยอรมัน⁶

มีนักคิดของเยอรมันหลายคนเป็นผู้บุกเบิกความคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คนสำคัญ ได้แก่ Immanuel Kant ได้นำเกณฑ์สำคัญที่นำมาพิจารณาคือ “ความเป็นตัวเองตามจารีตประเพณี” กล่าวคือการทำที่มนุษย์เราสามารถมีความเป็นตัวเองได้ตามจารีตประเพณี ย่อมเป็นที่มาของศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และของผู้ที่กอบประด้วยเหตุผลใด ๆ

⁶บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 484-485.

แนวคิดของ Kant เริ่มต้นจากความคิดคำนึงของตนเองตามเหตุผลง่าย ๆ ว่า “มนุษย์นั้น . . . มีอยู่ (Exist) โดยมีวัตถุประสงค์ในตัวเอง มิใช่มีอยู่เพื่อเป็นเครื่องมือของเจตจำนงอื่นใด การกระทำใด ๆ ก็ตามของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำต่อตนเอง หรือต่อผู้อื่นซึ่งเป็นผู้ที่มีเหตุผลเช่นกัน ก็ต้องพิจารณาว่า ย่อมกอปรด้วยวัตถุประสงค์เช่นเดียวกัน” และได้มีการแปลงมาเป็น โองการเชิงปฏิบัติ (Practical Imperative) ว่า “จงปฏิบัติต่อมนุษยชาติ ไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติต่อตัวเจ้าเองหรือต่อบุคคลอื่น และไม่ว่าเวลาใด ในฐานะที่ผู้นั้นมีวัตถุประสงค์ในตัวเอง ไม่ใช่ทำให้ผู้นั้นกลายเป็นเพียงเครื่องมือสำหรับวัตถุประสงค์อื่นไป”

ประเทศเยอรมัน ได้ผ่านเหตุการณ์มากมายรวมถึงสงครามโลกทั้งสองครั้งจึงมีการพัฒนาการจากประสบการณ์ที่ผ่านมาและเป็นประเทศแรกที่บัญญัติการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในรัฐธรรมนูญ

1.2.4 ความเชื่อในทางศาสนาของคริสตศาสนิกชน⁷

ตามความเชื่อทางศาสนาคริสต์นั้น มีคำสอนทางเทววิทยาเกี่ยวกับ Imago Dei ที่ว่าพระเจ้าทรงสร้างมนุษย์ขึ้นมาให้มีรูปลักษณะที่เหมือนกับพระองค์เอง จากพื้นฐานความเชื่อดังกล่าว ทำให้มนุษย์มีคุณค่าในตัวเอง ที่เหนือกว่าสิ่งอื่นใดที่พระเจ้าทรงสร้างขึ้นมา มนุษย์จึงเป็นเสมือนสิ่งมีค่าจากสรวงสวรรค์ที่กอปรด้วยจิตวิญญาณอันเปี่ยมด้วยเหตุผลและมีเจตจำนงอันเป็นเสรี ทำให้มนุษย์เป็นนายแห่งสิ่งสร้างสรรค์ทั้งหลายของพระเจ้าอันมองเห็นด้วยตาได้ และพื้นฐานดังกล่าวนี้เองที่นำมาสู่ข้อสรุปที่ว่า เป็นที่มาของการยอมรับในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ชน

⁷บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 486.

2. แนวความคิดทั่วไปเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ

สิทธิเสรีภาพในแง่ที่กฎหมายเป็นสิ่งรับรองคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ หมายถึง สิทธิเสรีภาพมีอยู่แล้วตามธรรมชาติ กฎหมายเพียงแค่ทำหน้าที่รับรองคุ้มครองให้ หรือการรับรองคุ้มครองนั้น มนุษย์บัญญัติกฎหมายให้เกิดสิทธิเสรีภาพขึ้นแล้วรับรองคุ้มครองให้ด้วย สิทธิเสรีภาพนี้มีส่วนสำคัญทั้งในแง่ความหมายของถ้อยคำ และผลทางกฎหมายที่จะรับรองว่า มีอยู่ และคุ้มครองให้มนุษย์ในฐานะสมาชิกแห่งรัฐ หรือสังคมนั้นได้ใช้สิทธิเสรีภาพด้วย

2.1 ความหมายของสิทธิ

คำว่า “สิทธิ” หรือ “สิทธิ์” นั้น ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 อธิบายว่า “อำนาจอันชอบธรรม ความสำเร็จ”⁸ สิทธิ ได้แก่ อำนาจ หรือ ประโยชน์ซึ่งได้มีการรับรองและคุ้มครอง⁹ สิทธิ คือ อำนาจอันชอบธรรม ส่วนคำว่า “ธรรม” หมายความว่า คุณความดี เช่น เป็นคนมีธรรมะ ความจริง ความยุติธรรม ความถูกต้อง กฎเกณฑ์ กฎหมาย

“เสรีภาพ” หมายถึง ความมีเสรี ส่วนคำว่า “เสรี” หมายความว่า ที่ทำได้โดยปลอดอุปสรรค มีสิทธิที่จะทำอะไรก็ได้โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

ความหมายของคำว่า “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานนั้น จะเห็นได้ว่า มีความหมายเกี่ยวข้องกัน สิทธิ หมายถึง อำนาจอันชอบด้วยกฎหมาย ชอบด้วยความดี ความจริง เสรีภาพ หมายถึง ความมีอำนาจอันชอบด้วยกฎหมายที่ทำได้โดยปลอดอุปสรรคโดยไม่ละเมิดอำนาจอันชอบด้วยกฎหมายของ

---

⁸ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2525), หน้า 808.

⁹พนนธิ สุริยะ, สิทธิมนุษยชน (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2536), หน้า 9.

ผู้อื่น ด้วยเหตุนี้จึงมักจะเรียกรวม ๆ กันว่า สิทธิและเสรีภาพ หรือสิทธิในเสรีภาพ (Right to Liberty)

ถึงแม้ว่า “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” จะมีส่วนเกี่ยวข้องใกล้เคียงกันจนมักจะเรียกรวม ๆ กันดังกล่าวก็นั่นก็ตามในทางกฎหมายแล้ว นักกฎหมายก็ยังคงมีความเห็นแตกต่างกันบ้างคล้ายคลึงกันบ้างหรือจำพวกเดียวกันบ้าง อาทิ

ศาสตราจารย์ ดร. วิษณุ เครืองาม ให้ความหมายคำว่า “สิทธิ” ว่า หมายถึง ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้ และเห็นว่าเสรีภาพมีความหมายต่างกับ “สิทธิ” โดยให้ความหมายคำว่า “เสรีภาพ” ว่า หมายถึง ความมีอิสระที่จะกระทำการหรืองดเว้นกระทำการ แต่ก็เห็นว่า ถ้าเสรีภาพใดมีกฎหมายรับรองและคุ้มครองเสรีภาพนั้นก็อาจเป็นสิทธิด้วย

ศาสตราจารย์ ธาณินทร์ ทรัพย์วิเชียร ให้ความเห็นไว้ว่า “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” มีความหมายแตกต่างกัน โดยท่านให้ความหมายของ “สิทธิ” ว่า หมายถึง ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองคุ้มครองให้ และบุคคลอื่นจะต้องเคารพ กล่าวย่อ ๆ ก็คือ การที่บุคคลหนึ่งมีสิทธิ ก็ย่อมก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่นที่จะไม่ไปกระทบกระเทือนสิทธิของบุคคลแรกนั่นเอง ส่วน “เสรีภาพ” นั้น หมายถึง การกระทำของบุคคลซึ่งอาจกระทำได้โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย เช่น เสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่ การประกอบอาชีพและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เป็นต้น

ศาสตราจารย์ ดร. หยุต แสงอุทัย เห็นว่า “สิทธิ” ได้แก่ ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้ ส่วน “เสรีภาพ” นั้น เป็นสิ่งที่คล้ายคลึงกับ “สิทธิ” แต่ไม่ได้ให้ความหมายไว้เพียงแต่อ้างความเห็นของ Salmond ให้ความหมายคำว่า “เสรีภาพ” ไว้ว่าเป็นประโยชน์ซึ่งบุคคลได้มาโดยปราศจากหน้าที่ในทางกฎหมายใด ๆ ต่อตนเอง กล่าวคือ เป็นสิ่งที่บุคคลอาจกระทำได้โดยจะไม่ถูกป้องกันขัดขวางโดยกฎหมาย และได้อธิบายถึง “สิทธิทางกฎหมาย” (Legal Right) ได้แก่ “ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้” หมายถึง เป็นประโยชน์ที่กฎหมายรับรองว่ามีอยู่แล้วเป็นประโยชน์ที่กฎหมายมิให้มีการละเมิดสิทธิ รวมทั้งบังคับให้เป็นไปตามสิทธิในกรณีที่มีการละเมิดด้วย

ความหมายของถ้อยคำ คำว่า “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายทั้งสองคำเกี่ยวข้องกันดังกล่าวมาแล้ว จะสังเกตเห็นว่าความหมายทางภาษาพูด หมายถึง “อำนาจ” แต่ในความหมายของคำที่ผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมายให้ความหมายไว้นั้น กล่าวถึง “ประโยชน์” ทั้งสิ้นไม่ได้กล่าวถึงอำนาจเลย จึงทำให้น่าคิดว่าถ้อยคำทั้ง 2 คำนี้ มีความหมายต่างกันเพราะการใช้หรือไม่ คือ ภาษาทั่ว ๆ ไปก็มีความหมายอย่างหนึ่ง ในทางกฎหมายก็มีความหมายโดยเฉพาะอีกอย่างหนึ่ง

“สิทธิ” (Right) คือ อำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น เช่น สิทธิทางหนี้ กรรมสิทธิ์ ฯลฯ กล่าวคือ สิทธิเป็นอำนาจของบุคคลในอันที่จะเรียกร้องให้บุคคลอื่นกระทำการหรือละเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะเจาะจงให้เกิดประโยชน์แก่ตน¹⁰

ส่วน “เสรีภาพ” คือ ภาวะของมนุษย์ที่ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของผู้อื่น ภาวะที่ปราศจากการถูกหน่วงเหนี่ยวขัดขวาง ดังนั้น เสรีภาพ คือ อำนาจที่บุคคลย่อมเลือกวิถีชีวิตของตนได้ด้วยตนเอง เสรีภาพจึงเป็นอำนาจที่บุคคลมีอยู่เหนือตนเอง¹¹

ตามที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า สิทธิกับเสรีภาพมีความคล้ายคลึงกันตรงที่สิทธิและเสรีภาพต่างก็เป็นอำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคล แต่ยังคงมีความแตกต่างกันตรงที่ สิทธิเป็นอำนาจที่บุคคลใช้ในความสัมพันธ์กับผู้อื่น เป็นการเรียกร้องให้ผู้อื่นกระทำการหรือละเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะเจาะจงให้เกิดประโยชน์แก่ตน แต่เสรีภาพเป็นอำนาจของบุคคลในอันที่จะกระทำในสิ่งที่ตนประสงค์จะกระทำและจะไม่กระทำในสิ่งที่ตนประสงค์จะกระทำและแม้การมีอำนาจดังกล่าวจะมีผลก่อให้เกิดหน้าที่แก่ผู้อื่น หน้าที่นั้นก็เป็นแต่เพียงหน้าที่ที่จะต้องละเว้นจากการกระทำใด ๆ ที่เป็นอุปสรรคขัดขวางการใช้เสรีภาพของเขาเท่านั้น¹²

¹⁰วรพจน์ วิสฤตพิชญ์, **สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540**, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2543), หน้า 21.

¹¹เรื่องเดียวกัน, หน้า 22.

¹²เรื่องเดียวกัน, หน้า 23.

อย่างไรก็ตาม เสรีภาพนั้นก็ก่อให้เกิดสิทธิเช่นกัน ซึ่งบางครั้งอาจจะเรียกว่า “สิทธิในเสรีภาพ” กล่าวคือ เสรีภาพนั้นก็ก่อให้เกิดสิทธิในการที่จะ “เรียกร้อง” มิให้บุคคลอื่นหรือรัฐกระทำการอันเป็นการลิดรอนเสรีภาพนั้นได้ และหากมีการลิดรอนเสรีภาพ ผู้ทรงเสรีภาพก็ย่อมมีสิทธิในการร้องขอหรือเยยวยาเพื่อให้ยุติการลิดรอนเสรีภาพนั้น¹³

เมื่อสิทธิเสรีภาพต่างมีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกันเช่นนี้ เรามักจะพิจารณาหรือศึกษาสิทธิและเสรีภาพไปควบคู่กันและมักจะเรียกเป็นคำเดียวกันว่า “สิทธิและเสรีภาพ” นอกจากนี้สิทธิและเสรีภาพต่าง ๆ ที่รัฐได้ให้การรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญนั้นมีจำนวนมากมายและพัฒนาขึ้นทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม แต่ก็มีได้หมายความว่ารัฐธรรมนูญไม่ได้ให้ความสำคัญแก่บรรดาสิทธิและเสรีภาพประการอื่นของประชาชน ซึ่งแม้จะไม่ได้รับการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญก็ตามสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้ย่อมได้รับการคุ้มครองในฐานะที่เป็นสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกัน¹⁴

บรรดาบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่รับรองสิทธิและเสรีภาพจึงมิได้มีฐานะเป็นแต่เพียง “คำประกาศอุดมการณ์” ของรัฐเท่านั้น หากแต่มีฐานะเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีผลใช้บังคับโดยตรง (Self-executing) แก่องค์กรของรัฐเหล่านั้นทีเดียว ก็หาจำต้องมีกฎหมายระดับพระราชบัญญัติขึ้นอีกชั้นหนึ่งไม่ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญรับรองและให้ความคุ้มครองเสรีภาพด้านใดด้านหนึ่งแก่ราษฎร ราษฎรก็ย่อมใช้เสรีภาพนั้นได้ทันที องค์กรต่าง ๆ ของรัฐจะห้ามมิให้ราษฎรใช้เสรีภาพนั้นโดยอ้างว่ายังไม่มีการตราพระราชบัญญัติรับรองและกำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไขและวิธีการใช้เสรีภาพนั้นขึ้น

¹³ สมคิด เลิศไพฑูรย์ และกล้า สมทวณิช, การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยศาลรัฐธรรมนูญ (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2546), หน้า 9.

¹⁴ อุดม รัฐอมฤต, การอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามมาตรา 28 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นานาสังพิมพ์, 2544), หน้า 88.

ใช้บังคับไม่ได้ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญรับรองและให้ความคุ้มครองสิทธิในด้านใดด้านหนึ่ง แก่ราษฎร โดยหลักแล้วราษฎรก็ย่อมใช้สิทธินั้นได้ทันทีเช่นเดียวกัน

2.2 พัฒนาการของสิทธิเสรีภาพ

เมื่อก้าวถึงสิทธิและเสรีภาพในปัจจุบันได้พัฒนาการมาจากสิทธิและเสรีภาพของชนชั้นกลางในยุโรป โดยชนชั้นกลางของยุโรปได้มีการบังคับให้ขุนนางและกษัตริย์ในสมัยนั้นมอบหลักการในเรื่องสิทธิและเสรีภาพให้กับพวกตน โดยการให้หลักประกันสิทธิต่าง ๆ จะอยู่ในรูปของเอกสารต่าง ๆ ดังที่ปรากฏในปี ค.ศ. 1188 Cores von Leon ได้มีการประชุมกันของบรรดา ประชาชน และนักบวชเพื่อ โดยที่ได้ให้มีการรับรองสิทธิของประชาชนในเรื่องของสิทธิในการฟ้อง การรับรองสิทธิในเรื่องการปรึกษาหารือกัน สิทธิในเรื่องของการแสดงความคิดเห็น ให้ความเห็นในเรื่องที่มีผลกระทบต่อส่วนรวม ดังเช่น เรื่องการทำสงคราม การทำสัญญาสันติภาพ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีเรื่องการละเมิดไม่ได้ในชีวิต เกียรติยศ และสิทธิในที่อยู่อาศัย และกรรมสิทธิ์แต่ข้อเรียกร้องที่มีการกล่าวถึงมากที่สุดจะเป็นเรื่องของ Magna Carta ในปี ค.ศ. 1215 หรือมหาบัตรแมคนาคาต้า ซึ่งเป็นเรื่องของกษัตริย์กับเรื่องของขุนนางของบารอน สัญญา Magna Carta นี้เป็นเรื่องของการจำกัดอำนาจของกษัตริย์ในการเก็บภาษีอากร หรือการเรียกร้องเงินทองจากประชาชน เนื่องจากพระเจ้าจอห์นได้ทำสงครามกับฝรั่งเศสทำให้เสียเงินทองจำนวนมากมาย จึงหันมาเก็บภาษีหรือรวบรวมเอาเงินทองเพื่อทำการสู้รบกับฝรั่งเศสอีกครั้งหนึ่ง และได้มีการบอกกับพระองค์ว่าถ้าไม่สนองตอบข้อเรียกร้องที่ได้ปรากฏอยู่ใน Magna Carta พวกขุนนางจะประกาศสงครามกับพระองค์ และจะทำการยึดปราสาทราชวังทั้งหมดจึงทำให้พระเจ้าจอห์นจึงได้ตกลงลงนามในกฎบัตร Magna Carta เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน ค.ศ. 1215 กฎบัตรมีทั้งหมด 63 มาตรา มีวัตถุประสงค์เพื่อขจัดความไม่ชอบธรรมทั้งปวงของพระเจ้าจอห์นในการใช้อำนาจต่าง ๆ ที่ไม่ชอบให้หมดสิ้นไป โดยที่กำหนดให้พระเจ้าจอห์นจะเรียกเก็บภาษีได้ก็ต่อเมื่อได้รับความเห็นจากสภาทั่วไปเสียก่อน หรือที่เรียกว่าสภา Great Council จากจุดนี้เองทำให้มีการกำหนดเป็นกฎหมายในเรื่องของการจัดเก็บภาษีใด ต้องผ่านความ

เห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรเสียก่อน และในมาตรา 39 ก็ยังได้ระบุอีกว่าไม่ให้มีการจับกุม คမ်းขัง จะเป็นคุกหรือเนรเทศบุคคลอื่นก่อนที่ได้มีการพิพากษาตัดสินเสียก่อน

ในปี ค.ศ. 1628 ซึ่งเป็นสมัยของพระเจ้าชาร์ลที่ 1 สภานางได้ยื่นเอกสารร่วมกันซึ่งพระองค์ถูกบังคับให้ยอมรับเอกสารนี้ เรียกว่า Petition of Rights ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

- 1) บุคคลจะไม่ถูกบังคับให้เสียภาษีใด ๆ โดยปราศจากความยินยอม โดยพระราชบัญญัติสภา
- 2) บุคคลจะไม่ถูกจำคุก หรือถูกคุมขัง
- 3) การบังคับให้ต้องหาที่อยู่อาศัยและการเลี้ยงดูทหารจะต้องถูกยกเลิก
- 4) การสั่งให้ดำเนินการพิจารณาโดยกฏอัยการศึกต้องถูกเพิกถอนและยอมแสดงว่าเป็นโมฆะ กรรมสิทธิ์¹⁵ จาก Petition of Rights ได้มีการกำหนดสถานะแห่งสิทธิตามกฎหมายระหว่างพระมหากษัตริย์กับรัฐสภา ซึ่งจากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ความหมายของสิทธิเสรีภาพได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เพราะนับตั้งแต่นั้นต่อมาแม้ไพร่ฟ้าประชาชนของพระองค์ก็สามารถอ้างสิทธิต่าง ๆ กับพระองค์ได้โดยบรรดา-
โองการแห่งการมีอยู่แห่งสิทธิ ที่มีอยู่ในแต่ละบุคคลนั่นเอง¹⁶

ในปี ค.ศ. 1678 สมัยพระเจ้าชาร์ลที่ 2 พระองค์ถูกบังคับให้มีการตราพระราชบัญญัติที่เรียกว่า Habeas Corpus Act ซึ่งเป็นพระราชบัญญัติเรื่องของการป้องกันสิทธิของราษฎรในการจับกุม คမ်းขัง โดยปราศจากเหตุผล ก่อนการจับกุมต้องมีหมายเรียกตัวจากเจ้าหน้าที่เพื่อเป็นการพิสูจน์ว่าในการจับกุมนั้นได้กระทำตามกฎหมายหรือไม่ และนอกจากนั้นยังเป็นพระราชบัญญัติที่ได้กำหนดถึงการประกันตัวในระหว่างพิจารณาอีกด้วย

¹⁵ หุค แสงอุทัย, คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2511) เรียงมาตรา และคำอธิบายรัฐธรรมนูญทั่วไปโดยย่อ (พระนคร: โรงพิมพ์กรุงสยามการพิมพ์, 2511), หน้า 134.

¹⁶ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, คำอธิบายรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ: รัฐธรรมนูญเยอรมัน (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535), หน้า 42.

ในปี ค.ศ. 1689 สภานิติบัญญัติของอังกฤษได้ร่างเอกสารฉบับหนึ่งเรียกว่า Bill of Rights ซึ่งในสมัยของพระเจ้าวิลเลียมและพระนางเมรีได้ให้ความเห็นชอบเอกสารฉบับนั้นได้มีความสำคัญในการกำหนดสิทธิเสรีภาพ

ในปี ค.ศ. 1770 ได้มีพระราชบัญญัติโดยเป็นความเห็นเด็ดขาดของรัฐสภา ที่เรียกว่า Act of Settlement ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้มีเนื้อหาในการกำหนดการสืบราชสมบัติของราชวงศ์ว่าจะต้องได้รับความเห็นของรัฐสภาเสียก่อน

ต่อมาในศตวรรษที่ 18 แนวทางดังกล่าวได้มีการนำไปสู่การประกาศสิทธิและเสรีภาพของประเทศสหรัฐอเมริกา และของประชาชนชาวฝรั่งเศส โดยได้มีการประกาศ Bill of Rights ของรัฐต่าง ๆ ของอเมริกาโดยเฉพาะอย่างยิ่ง The Virginia Declaration of Rights ในปี ค.ศ. 1766 แนวทางดังกล่าวเห็นได้อย่างชัดเจนในการประกาศอิสระของอเมริกา และในคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมืองในปี ค.ศ. 1789

ส่วนการพัฒนาการของสิทธิและเสรีภาพในประเทศฝรั่งเศส ที่ถือเป็นแม่บทในเรื่องการรับรองสิทธิและเสรีภาพแก่นานาประเทศ ซึ่งการประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมืองในฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม ค.ศ. 1789 โดยตัวแทนของประชาชนชาวฝรั่งเศส ซึ่งประกอบกันเป็นสภาแห่งชาติตามประกาศประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ได้กล่าวถึงความผูกพันขององค์กรนิติบัญญัติแต่สิทธิเสรีภาพ โดยที่สิทธิและเสรีภาพผูกพันในอำนาจทั้งหมดของรัฐ ผูกพันในการใช้อำนาจของรัฐ องค์กรต่าง ๆ ที่ใช้อำนาจรัฐ โดยที่สาระสำคัญ เช่น เสรีภาพในการกระทำทั่วไปอันเป็นการคุ้มครองเสรีภาพของบุคคล หลักไม่มีความผิดและไม่ต้องรับโทษ โดยไม่มีกฎหมาย เสรีภาพในทางศาสนา สิทธิในกรรมสิทธิ์ และหลักประชาธิปไตยเป็นของปวงชน รวมทั้งแนวคิดเรื่องการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ อาจกระทำได้โดยบทบัญญัติของกฎหมายเพื่อประโยชน์มหาชน¹⁷

จากการรับรองสิทธิและเสรีภาพในฝรั่งเศสหลักจากการปฏิวัติฝรั่งเศสครั้งใหญ่ใน ปี ค.ศ. 1789 ภาวะการเมืองก่อนปี ค.ศ. 1789 นั้น กล่าวได้ว่า ประชาชนได้ถูก

¹⁷บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานของสิทธิและเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2543), หน้า 40.

กดขี่ข่มเหง ถูกเอารัดเอาเปรียบ โดยที่ประชาชนไม่สามารถที่จะได้รับความยุติธรรม มีการใช้อำนาจต่าง ๆ ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ใช้อำนาจไม่เป็นธรรม มีการเอาเปรียบราษฎร จากการที่มีการปกครองแบบเก่าในฝรั่งเศส ทั้งนี้เมื่อได้มีการตราคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมืองในฝรั่งเศส ค.ศ. 1789 จากนั้นเป็นต้นมาก็เป็นประวัติศาสตร์ทางการเมืองและทางรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศสในส่วนที่เกี่ยวกับการรับรอง และคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนนั้น ก็มีความเกี่ยวเนื่องอยู่ในคำประกาศไม่มากนักน้อย ตามวิวัฒนาการของสิทธิเสรีภาพ และพร้อมกับการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ส่วนจะใช้เวลามากน้อยแค่ไหนในเรื่องเหล่านั้นก็ขึ้นอยู่กับ ประวัติศาสตร์ทางการเมืองของฝรั่งเศสที่ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องแล้วนั้น โดยตามหลักจากการที่ประชาชนได้มีการรับรอง และคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพจากนั้นมา สิทธิและเสรีภาพของประชาชนฝรั่งเศสและรวมถึงอีกหลาย ๆ ประเทศที่ได้้นำเอาแนวคิด หลักการได้นำไปใช้ในประเทศ จากปัญหาเดียวกันคือการที่ประชาชนถูกเอารัดเอาเปรียบจากการปกครองแบบเก่าอยู่นั่นเอง

3. แนวความคิดทั่วไปเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

กฎหมายสิทธิและเสรีภาพพลเมือง (Bill of Rights) เป็นสิทธิและเสรีภาพปัจเจกชนเป็นสาระสำคัญแห่งรัฐธรรมนูญในการยกวางรัฐธรรมนูญตามแนวความคิดรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism) ของรัฐธรรมนูญในประเทศยุโรปกลางและยุโรปตะวันตก ซึ่งสิทธิและเสรีภาพพลเมืองเหล่านี้ย่อมขึ้นอยู่กับสังคมวิทยาการเมือง เชื้อชาติ วัฒนธรรม และพื้นฐานสำคัญอื่น ๆ ของแต่ละประเทศที่แตกต่างกันออกไป หลักการความคิดใหม่ในการบัญญัติสิทธิและเสรีภาพพลเมืองไว้ในรัฐธรรมนูญ มีอิทธิพลต่อการประกาศสิทธิมนุษยชนของประเทศทั่วโลก นักกฎหมายรัฐธรรมนูญต่างมีความเห็นว่า สิทธิและเสรีภาพปัจเจกชน เป็นศักดิ์ศรีที่ได้มาแต่เกิดของมนุษย์แต่ละคน จึงเป็นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อันได้แก่ สิทธิและเสรีภาพพลเมืองทุกประเภทและเป็นพื้นฐานความคิดที่มาของสิทธิมนุษยชนทั่วโลก

3.1 หลักทั่วไปของสิทธิมนุษยชน

การศึกษาเรื่องสิทธิมนุษยชน (Human Rights) จำต้องศึกษาถึงความหมายของคำว่าสิทธิมนุษยชน เนื่องจากไม่มีคำนิยามหรือความหมายที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน จึงมีผลทำให้คำนิยามหรือความหมายของคำว่าสิทธิมนุษยชนแตกต่างกันไป โดยคำว่า “สิทธิมนุษยชน” (Human Rights) ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 รวมทั้งในกฎบัตรหรือสาส์นอื่นที่ออกหลังจากปฏิญญาสากลฯ ขององค์การสหประชาชาติไม่ได้นิยามคำว่า “สิทธิมนุษยชน” ไว้อย่างเจาะจง เพียงแต่บัญญัติเกี่ยวกับองค์ประกอบของสิทธิมนุษยชน¹⁸ ได้มีการให้คำนิยามหรือความหมายของสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ

คำว่า “สิทธิมนุษยชน” มีที่มาจากแนวความคิดของตะวันตก นักปราชญ์สำคัญคนหนึ่งของอังกฤษ คือ จอห์น ล็อก (John Lock) เรียกว่า “สิทธิธรรมชาติ” อันหมายถึง สิทธิ ที่ถือครองได้มาโดยผลของการเป็นมนุษย์ สิทธิดังกล่าวมีลักษณะเป็นธรรมชาติในความหมายที่ว่าแหล่งที่มาของมันคือธรรมชาติของมนุษย์นั่นเอง

แนวคิดพื้นฐานเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ดังกล่าวเกิดจากความเชื่อว่า มนุษย์นั้นเกิดมาเท่าเทียมกันและพระเจ้าซึ่งเป็นผู้สร้างมนุษย์ขึ้นมาได้ให้สิทธิบางอย่างแก่มนุษย์อันเป็นสิทธิที่ไม่อาจโอนให้แก่กันและไม่มีใครอาจล่วงละเมิดได้ ได้แก่ สิทธิในชีวิต เสรีภาพ และสิทธิที่จะหาความสุข¹⁹ สิทธิมนุษยชน คือ สิทธิทั้งหลายซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในประเทศที่มีอารยธรรมว่า เป็นสิทธิพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีของมนุษย์และในการพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์ เป็นสิทธิที่มีการคุ้มครองป้องกันในทางกฎหมายเป็นพิเศษกับความสำคัญของสิทธิดังกล่าว²⁰

¹⁸ วิจิต มันทาภรณ์, *สิทธิมนุษยชน สิทธิหรือหน้าที่ในประเทศไทยปัจจุบัน* (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535), หน้า 2.

¹⁹ กุลพล พลวัน, “ปัญหาการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนโดยสหประชาชาติ,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516), หน้า 8.

²⁰ วีระ โลจายะ, *กฎหมายสิทธิมนุษยชน*, พิมพ์ครั้งที่ 10 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2532), หน้า 54-55.

“สิทธิมนุษยชนนั้นเป็นสิทธิและเสรีภาพซึ่งกำหนดให้แก่บุคคลโดยไม่มีข้อจำกัดในทางลักษณะตัวบุคคล กล่าวคือ เป็นสิทธิและเสรีภาพที่บุคคลทุกคนเป็นผู้ทรงสิทธิ ดังกล่าว สิทธิและเสรีภาพที่เป็นสิทธิประเภทสิทธิมนุษยชนนั้นมักจะบัญญัติว่า “ทุก ๆ คนมีสิทธิ . . .” หรือ “บุคคลมีสิทธิ . . .” เป็นต้น สิทธิและเสรีภาพนี้จึงเป็นสิทธิที่ผูกพันอยู่กับความเป็นมนุษย์ เป็นสิทธิที่ติดตัวอยู่”²¹

“สิทธิมนุษยชน คือ สิทธิที่คนทุกคนมีอยู่โดยเสมอภาคเท่าเทียมกัน ด้วยเหตุที่เขาเป็นมนุษย์ เป็นสิทธิที่ตั้งอยู่บนความใส่ใจต่อธรรมชาติแห่งการเป็นมนุษย์ของเรา”²² “สิทธิมนุษยชน หมายถึง การยอมรับศักดิ์ศรีประจำตัวมนุษย์ และสิทธิซึ่งเสมอกันและไม่อาจโอนแก่กันได้ของสมาชิกในครอบครัวของมนุษย์ อันถือได้ว่าเป็นรากฐานของเสรีภาพ ความยุติธรรม และสันติภาพในโลก ซึ่งกำเนิดขึ้นจากการที่มนุษย์ทั้งหลายเกิดมามีอิสระเสรีและเท่าเทียมกันทั้งศักดิ์ศรีและสิทธิ มีเหตุผล และมีโนธรรม”²³ “สิทธิมนุษยชน”²⁴ ได้แก่ บรรดาสิทธิและเสรีภาพที่ถือกันว่าติดตัวมนุษย์ทุกคนมาแต่กำเนิดและไม่อาจถูกพรากไปจากราษฎรได้โดยไม่เป็นการทำลายความเป็นมนุษย์ของราษฎร สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล เช่น สิทธิในชีวิต ร่างกาย เสรีภาพใน เถหะสถาน เสรีภาพในการเดินทาง และการเลือกถิ่นที่อยู่ เสรีภาพในการติดต่อสื่อสารถึงกัน สิทธิในครอบครัว สิทธิในเกียรติยศ ชื่อเสียง และความเป็นอยู่ส่วนตัว เสรีภาพในทางความคิด และการแสดงออกซึ่งความคิด เสรีภาพในการถือศาสนา นิกายศาสนา หรือลัทธินิยม

²¹บรรเจิด สิงคะเนติ, เรื่องเดิม, หน้า 60.

²²จรัญ โฆษณานันท์, “สิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีของมนุษย์: บทวิจารณ์เชิงวิเคราะห์ แนวความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนในโลกที่มีไข่วันตก,” วารสารกฎหมาย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 10, 2 (ธันวาคม 2528): 79-80.

²³วิชา มหาคุณ, “บทบาทขององค์กรแห่งรัฐ และองค์กรเอกชนในการพัฒนาสิทธิมนุษยชน,” วารสารกฎหมาย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 12, 3 (มีนาคม 2532): 1.

²⁴วรพจน์ วิสรุตพิชญ์, สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ (ศึกษารูปแบบการจำกัดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญให้ไว้อย่างเหมาะสม) (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2538), หน้า 32-33.

ในทางศาสนา และในการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของคน เสรีภาพในการศึกษา
อบรม เสรีภาพในการพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธี
อื่น เป็นต้น

“สิทธิมนุษยชน” จากการค้นคว้าวิจัยของ ศาสตราจารย์ L. J. M. Cooray
(2001) พบว่า ขอบเขตความหมายของสิทธิมนุษยชนประกอบด้วย สิทธิ 3 ประการ
อันได้แก่ สิทธิในเสรีภาพพลเมือง (Civil Liberties) สิทธิในเชื้อชาติ (Ethnic Rights) และ
สิทธิในเศรษฐกิจสังคม (Socio-economic Rights) กล่าวคือ²⁵

3.1.1 สิทธิในเสรีภาพพลเมือง (Civil Liberties)

สิทธิในเสรีภาพพลเมืองเป็นสิทธิพลเมืองพื้นฐานในเสรีภาพที่
บางประเทศได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเพื่อคุ้มครองสิทธิปัจเจกชนหรือกลุ่มสังคม
โดยมีสิทธิพื้นฐานสำคัญ ได้แก่

1) สิทธิในการแสดงความคิดเห็น สิทธิไม่ถูกจำกัดจับกุมคุมขัง โดยไม่
มีกฎหมายบัญญัติการกระทำนั้นเป็นความผิด สิทธิในการปฏิบัติที่ทารุณคดีมนุษยธรรม
สิทธิการถูกลงโทษดำเนินคดีอย่างเป็นทางการเป็นธรรมจากศาลที่มีเขตอำนาจและศาลที่มีความเป็น
อิสระในการพิจารณาคดี

2) สิทธิในทรัพย์สินตามกฎหมาย

3) สิทธิในความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันไม่เลือกปฏิบัติ

(Freedom from Discrimination)

4) สิทธิในการชุมนุมการเมือง สิทธิทางการเมือง (Political Rights)

5) สิทธิในความคิด การนับถือศาสนา

6) สิทธิในการทำการค้าขาย ประกอบอาชีพ และการศึกษา

7) สิทธิในการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานภายในราชอาณาจักรและนอกราช-

อาณาจักร

---

²⁵ วุฒิชัย จิตตานุ, “สิทธิที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก,”
วารสารศาลรัฐธรรมนูญ 5, 14 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2546): 80-81.

3.1.2 สิทธิในเชื้อชาติ (Ethnic Rights)

สิทธิในเชื้อชาติ (Ethnic Rights) ปัญหาชนวนุชนชาติที่ประกอบด้วยพหุ-ภาษา หลายวัฒนธรรม เชื้อชาติและศาสนาที่แตกต่างกันในชนกลุ่มน้อย จำต้องคุ้มครองสิทธิดังกล่าวไว้ในรัฐธรรมนูญ เพื่อดำรงไว้ซึ่งความเสมอภาคและความเท่าเทียมกัน ไม่มีการแบ่งเชื้อชาติ ศาสนา และเพศ สิทธิดังกล่าวถือเป็นพื้นฐานสำคัญของสิทธิมนุษยชนอันเป็นเหตุทำให้สังคมมนุษยชาติแบ่งแยกเลือกปฏิบัติ และก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคและไม่ยุติธรรมต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) ในประเทศต่าง ๆ ซึ่งได้บัญญัติเป็นกฎหมายสิทธิและเสรีภาพพลเมืองขึ้น (Bill of Rights)

3.1.3 สิทธิในสังคมเศรษฐกิจ (Socio Economic Rights)

สิทธิในสังคมเศรษฐกิจ (Socio Economic Rights) หรือ สิทธิในสวัสดิการสังคม (Social Welfare Rights) สิทธิดังกล่าวในบางประเทศถือว่าเป็นนโยบายของรัฐที่รัฐบาลมีหน้าที่ต้องอำนวยความสะดวกให้แก่พลเมือง อีกทั้งเป็นหน้าที่ของฝ่ายนิติบัญญัติต้องบัญญัติกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิดังกล่าว อันได้แก่ สวัสดิการสังคมในด้านการทำงานของพลเมือง อายุผู้ทำงาน การใช้แรงงานเด็ก มาตรฐานการครองชีพของพลเมือง การศึกษา การพัฒนาประเทศ การประกันสังคมและเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและภาษา สิทธิของชนกลุ่มน้อย มลภาวะสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมสันติภาพและความร่วมมือระหว่างประเทศ สิทธิเหล่านี้เป็นสิทธิที่พลเมืองพึงได้รับจากการอำนวยความสะดวกและการจัดการของรัฐ โดยตรงตามสิทธิมนุษยชน

จากคำนิยามหรือความหมายของคำว่าสิทธิมนุษยชนดังกล่าว อาจสรุปได้ว่า สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิของมนุษย์ทุกคน ไม่สามารถแบ่งแยกได้โดย เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม เป็นต้น เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และเป็นสิทธิที่ไม่สามารถโอนให้แก่กันและกันได้ ซึ่งประเทศที่มีอารยธรรมให้การยอมรับและรับรองความมีอยู่ของสิทธินี้

แม้ว่าจะไม่ได้มีคำนิยามไว้อย่างเฉพาะเจาะจง แต่จากประวัติความเป็นมาแนวความคิดสิทธิมนุษยชน การให้คำนิยามและความหมายสิทธิมนุษยชนขึ้นอยู่กับวิธีคิดของผู้ตีความคำว่า “สิทธิมนุษยชน” ไม่ว่าจะเป็นนักปราชญ์ นักกฎหมาย นักภาษาศาสตร์ นักรัฐศาสตร์ นักสังคมวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ ฯลฯ อันเป็นผล

ทำให้การตีความออกเป็นหลายทาง²⁶ และยังคงขึ้นอยู่กับแนวทางการศึกษาและการนำเอาไปใช้ประโยชน์ในทางด้านใด เช่น การศึกษาในแนวทางประวัติศาสตร์จะพิจารณาความหมายของสิทธิมนุษยชนสัมพันธ์กับสถานการณ์เงื่อนไขต่าง ๆ ของสังคม ซึ่งผันแปรแตกต่างกันไปในแต่ละสังคมแต่ละยุคสมัย²⁷ หรือแนวทางกฎหมายก็จะมุ่งไปในเรื่อง “สิทธิตามกฎหมาย” หรือการพิจารณาข้อบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในปฎิญา หรือกฎบัตรระหว่างประเทศ หรือรัฐธรรมนูญของประเทศนั้น ๆ มีผลบังคับใช้หรือไม่

3.2 ลักษณะทั่วไปของสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชนจะถูกนำไปใช้และให้ความหมายในแง่มุมใดก็ตาม หากเมื่อพิจารณาตามความหมายพื้นฐานและลักษณะของสิทธิตามความหมายอย่างกว้าง เพื่อหา ลักษณะทั่วไปของสิทธิมนุษยชนแล้ว “สิทธิ” หมายถึง ข้อเรียกร้อง ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากมาตรฐานหรือกฎทั่วไปบางอย่าง เช่น สิทธิตามกฎหมาย หรือสิทธิ หมายถึง ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้²⁸ ซึ่งสิทธิตามกฎหมายของบุคคลย่อมแตกต่างกันตามสภาวะเงื่อนไขของกฎหมายของแต่ละสังคมนั้น ๆ ดังนั้น สิทธิตามกฎหมายจึงไม่มีลักษณะสากล ซึ่งแตกต่างจากลักษณะของ สิทธิมนุษยชนในฐานะที่เป็น “สิทธิในความเป็นมนุษย์” สิทธิมนุษยชนจึงไม่ใช่สิทธิตามกฎหมายโดยเฉพาะ หากแต่เป็นสิทธิอีกประเภทหนึ่งที่อยู่ในอุดมคติและสำนึกของมนุษย์เสมอ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากมาตรฐาน เพื่อความถูกต้องเป็นธรรมหรือยุติธรรม และอาจขัดแย้งกับสิทธิตามกฎหมายก็ได้ เช่น การเรียกร้องให้แก้ไขกฎหมายปรับอัตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำ เป็นต้น²⁹

²⁶ นพนิธิ สุริยะ, เรื่องเดิม, หน้า 10.

²⁷ เฉลิมเกียรติ ผิวนวนล, ปรัชญาสิทธิมนุษยชนและพันธะกรณีไทยในสังคมไทย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์งานดี, 2530), หน้า 40.

²⁸ หยุด แสงอุทัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, หน้า 205-206.

²⁹ เฉลิมเกียรติ ผิวนวนล, เรื่องเดิม, หน้า 3.

3.3 ที่มาและพื้นฐานของความคิดของสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชน ถือเป็นสิ่งที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงที่มาของสิทธิมนุษยชน เนื่องจากสิทธิมนุษยชนเป็นอุดมการณ์ หรือ แนวความคิดที่มีการเปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่ง ซึ่งแนวความคิดสิทธิมนุษยชนได้แสดงบทบาทที่สำคัญ ซึ่งเป็นสิ่งที่สร้างความชอบธรรมในการคัดค้านหรือล้มล้างอำนาจรัฐเผด็จการต่าง ๆ ได้³⁰

สิทธิมนุษยชนมีการวิวัฒนาการเริ่มแรกจากแนวความคิดสิทธิธรรมชาติ (Natural Right) เป็นความคิดที่มีมาตั้งแต่สมัยกรีกและโรมัน จากนักคิดกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) ในยุค (Greek Stoicism) ที่มีความเชื่อว่าทุกสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นตามประสงค์ของธรรมชาติ โดยมีการตั้งโรงเรียนสอนปรัชญาขึ้นเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ เพื่อวางพื้นฐานว่า มนุษย์จะถูกตัดสินให้สอดคล้องกับกฎหมายธรรมชาติ หลักความคิดดังกล่าวปรากฏจากตัวอักษรกรีกโบราณของ Antigone³¹ ในยุคของสมัยโรมัน มีการบัญญัติกฎหมาย Jus Gentium เป็นแนวความคิดที่ว่ากฎหมายของรัฐ (Law of Nations) แนวความคิดดังกล่าวสวนทางกับสิทธิพลเมืองอย่างยิ่ง และยังได้บัญญัติกฎหมาย Jurist Ulpain เป็นแนวความคิดกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) โดยมีความคิดว่ากฎหมายธรรมชาติเป็นของธรรมชาติ ไม่ใช่เป็นของรัฐ ซึ่งในยุคดังกล่าวก็เป็นที่ยอมรับกันว่าสิทธิต่าง ๆ เป็นของชาวโรมัน หรือเป็นสิทธิของรัฐ จนในสมัยยุคกลาง จากแนวความคิดของ อริสโตเติล (Aristotle) และ อไควนัส (Aquinas) ได้วางแนวความคิดเรื่องเสรีภาพ (Freedom or Liberties) และความเสมอภาค (Equality) อันเป็นพื้นฐานความคิดของสิทธิมนุษยชน (Human Rights)³²

³⁰ จรัญ โฆษณานันท์, กฎหมายกับสิทธิเสรีภาพในสังคมไทย: เส้นขนานจาก 2475 ถึงปัจจุบัน (กรุงเทพมหานคร: กลุ่มประสานงานศาสนาเพื่อสังคม, 2528), หน้า 20.

³¹ Encyclopedia Britannica, **Human Rights** [Online], available URL: <http://www.stoessel.ch/hei/dip/humanrightencyclopediabritannica.htm>, 2011 (August 21).

³² Ibid.

ในศตวรรษที่ 18 จากทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ แนวความคิดของนักปราชญ์ชาวอังกฤษ จอห์น ล็อก (John Locke) และ มองเตสกีเออ (Montesquieu) นักปรัชญาชาวฝรั่งเศส รวมทั้ง ฌอง ฌาคส์ รูสโซ (Jean Jacques Rousseau) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตามแนวความคิดของ จอห์น ล็อก จากประสบการณ์เมื่อมีการปฏิวัติในอังกฤษ The Glorious Revolution 1688 เห็นว่า ภายใต้อาณาจักรธรรมชาติ (The State of Nature) มนุษย์แต่ละคนมีสิทธิและเสรีภาพตามกฎหมายธรรมชาติ อันเป็นสิทธิที่แน่นอน คือ สิทธิในชีวิต เสรีภาพ และทรัพย์สิน ด้วยการสละสิทธิแห่งตนเพื่อทำสัญญาประชาคม (Social Contract) ซึ่งรัฐมีหน้าที่ต้องพิทักษ์สิ่งเหล่านี้ จากความคิดกฎหมายธรรมชาติ (Nature Law) และความคิดปัจเจกชนนิยม (Individualism) ดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการปฏิวัติครั้งสำคัญทางประวัติศาสตร์ในการประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1776 และคำประกาศสิทธิมนุษยชนและสิทธิพลเมือง (The Rights of Man and of Citizen) เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม ค.ศ. 1789 ซึ่งเป็นแม่บทของประเทศต่าง ๆ นำไปปรับใช้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญที่ยกร่างขึ้นใหม่ตามแนวความคิดรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism) และมีการประกาศสิทธิมนุษยชนสากลของสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948 ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

3.3.1 คำสอนและแนวความคิดในศาสนาคริสต์

ตามหลักคำสอนและแนวความคิดในศาสนาคริสต์สอนว่า มนุษย์ทุกคนเสมอเหมือนกันในสายตาของพระเจ้า ผู้เป็นเจ้าของมนุษย์ทั้งหลายเป็นบุตรของพระเจ้า ผู้เป็นเจ้าของมนุษย์จึงมีความเสมอภาค มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และมีสิทธิเสรีภาพเสมอภาคเท่าเทียมกัน³³ การกระทำใด ๆ ก็ตามที่ลิดรอนหรือทำลายสิ่งเหล่านี้ การกระทำนั้นเป็นการกระทำที่ผิด มูลเหตุที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากสมัยช่วงที่เกิดศาสนาคริสต์และเริ่มเผยแพร่ในสังคมชาวกรีกและโรมัน สถานะของบุคคลในสังคมมีความแตกต่างกัน มีการแบ่งแยกในระหว่างมนุษย์ด้วยกัน โดยพวกยิว กรีก และการแบ่งแยกมนุษย์ออกเป็นชน

³³พินิจ รัตนกุล, “สิทธิมนุษยชนและวัฒนธรรม,” วารสารภาษาและวัฒนธรรม 2, 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2525): 64-65.

กฎหมายที่ใช้ได้โดยไม่จำกัดเวลาใช้ได้ทุกแห่งและอยู่เหนือรัฐ³⁸ ซึ่งแนวความคิดกฎหมายธรรมชาติได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้จากแนวคิดของนักกฎหมายธรรมชาติ เช่น แนวความคิดของเพลโตและอริสโตเติล ซึ่งเพลโต ได้พัฒนาแนวคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติมาสู่หลักตรรกวิทยา โดยได้ยืนยันถึงความแตกต่างระหว่างกฎหมายตามความเป็นธรรมและบรรดากฎหมายที่ได้บัญญัติขึ้น โดยรัฐ ส่วนอริสโตเติลเห็นว่าสิ่งที่เป็นธรรมโดยธรรมชาติ เป็นความเป็นธรรมที่สมบูรณ์ แต่สิ่งที่เป็นธรรมตามกฎหมาย เป็นความเป็นธรรมที่ไม่สมบูรณ์ เนื่องจากความเป็นธรรมตามธรรมชาติมีความสมบูรณ์ เพราะมีผลบังคับใช้ในทุก ๆ แห่งเหมือนกัน³⁹

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า เพลโตและอริสโตเติลเปรียบกฎหมายตามธรรมชาติว่าเป็นเหมือนวินัย ซึ่งมนุษย์จะต้องประพฤติตนให้สอดคล้อง เพื่อจะได้ตระหนักถึงคุณค่าความดีส่วนตัวและคุณค่าความดีทั่ว ๆ ไป และยังได้กล่าวถึงความยุติธรรมว่า ความยุติธรรมในการปกครอง แบ่งเป็น 2 ชนิด คือ ชนิดแรก เป็นไปตามธรรมชาติ โดยมีพลังของเหตุผลที่พัฒนาแล้วสืบทอดกันมา ชนิดที่สอง เป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติที่เกิดขึ้นจากการบัญญัติของรัฐจารีตย์ที่ผ่านกระบวนการปฏิบัติที่สืบเนื่องมาจากมนุษย์ และรัฐได้เข้ามาประสานในการปกป้องรักษาผลประโยชน์ของปัจเจกบุคคล⁴⁰

แนวความคิดกฎหมายธรรมชาติในสมัยกลางที่สำคัญได้แก่ แนวคิดของ เซนต์โทมัส อไควนัส นักคิดที่ได้เปลี่ยนจากการให้ความสำคัญต่อพระเจ้าในศาสนาคริสต์ มาให้ความสำคัญต่อธรรมชาติ และเหตุผลมนุษย์ซึ่งเป็นผลงานของพระเจ้า⁴¹ และได้กล่าวว่า “กฎหมายที่ไม่มีที่สิ้นสุดได้ครอบงำโลกตามเจตนารมณ์ของพระเจ้า และด้วยความฉลาดของพระองค์ กฎหมายนี้ได้กลายเป็นกฎหมายทางศีลธรรมตามธรรมชาติ

³⁸ สมยศ เชื้อไทย, เรื่องเดียวกัน, หน้า 76-77.

³⁹ กุลพล พลวัน, พัฒนาการแห่งสิทธิมนุษยชน (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์-วิญญูชน, 2538), หน้า 26.

⁴⁰ เจริญ คัมภีรภาพ, เรื่องเดิม, หน้า 9.

⁴¹ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, กฎหมายมหาชน เล่ม 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์-พิมพ์ดี, 2536), หน้า 44-45.

กฎหมายที่มนุษย์บัญญัติขึ้นไม่ควรขัดกับกฎหมายธรรมชาติถ้าขัดก็ไม่เป็นกฎหมาย และไม่ผูกพันผู้อยู่ได้บังคับ”

แนวความคิดกฎหมายธรรมชาติสมัยใหม่ ได้เกิดในช่วงศตวรรษที่ 17-18 ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติได้ถูกตีความให้เป็นเรื่องของมนุษย์มากกว่ากฎของพระเจ้า ด้วยการสนับสนุนของปรัชญาเหตุผลนิยม โดยมุ่งไปที่เหตุผลของทางโลก (Rationalism) ทำให้กฎหมายธรรมชาติดกลายเป็นสิ่งปกป้องผลประโยชน์และสิทธิส่วนบุคคลของปัจเจกบุคคล ซึ่งไม่ได้คำนึงถึงสถานะทางศาสนาดังเช่นในสมัยยุคกลาง จุดที่สำคัญที่สุดในกฎหมายธรรมชาติ คือ ความเชื่อที่ว่าเหนืออำนาจสูงสุดของมนุษย์ยังมีสิ่งอื่นอยู่อีก คือ “ธรรมชาติ” และ”เหตุผล” เมื่อสิ่งใดเป็นสิทธิเสรีภาพตามธรรมชาติของมนุษย์ ไม่มีใครสามารถเอาอำนาจมาลบล้างได้ การใช้อำนาจการเมืองการปกครองต้องขึ้นอยู่กับหลักเหตุผลตามธรรมชาติไม่ใช่อยู่บนอำนาจบนอำเภอใจของทุกคน⁴²

ในยุคนี้ได้มีการแบ่งแยกระหว่างสิทธิธรรมชาติกับสิทธิตามกฎหมาย ซึ่งได้ปรากฏชัดในงานเขียนของจอห์น ล็อก (John Locke)⁴³ นักคิดชาวอังกฤษ ผู้ซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิดลัทธิปัจเจกชนนิยม (Individualism) และเสรีนิยม เนื่องจากจอห์น ล็อก เป็นนักการเมืองที่ต่อต้านกษัตริย์และต้องการที่จะจำกัดอำนาจของกษัตริย์ในสมัยโบราณ โดยย่ำว่า ปัจเจกบุคคลเป็นเจ้าของสิทธิธรรมชาติ 3 ประการ คือ สิทธิในชีวิต สิทธิในเสรีภาพ และสิทธิในทรัพย์สินของบุคคล ซึ่งผู้ปกครองทั้งหลายถูกผูกพันตามกฎหมายธรรมชาติว่า มีหน้าที่จะต้องให้การยอมรับนับถือสิทธิเช่นว่านั้น ซึ่งจอห์น ล็อก เรียกว่า สัญญาประชาคม (Social Contract) ซึ่งในยุคนี้เองทำให้ทฤษฎีสิทธิธรรมชาติในฐานะที่มาของสิทธิมนุษยชน ได้รับการยอมรับว่าเป็นสิ่งชอบธรรมจากบุคคลทั่วไปและฝ่ายปกครองก็ถือว่าเป็นเงื่อนไขแรกสำคัญสำหรับความชอบธรรมของฝ่ายตนที่จะต้องจัดการเป็น⁴⁴

⁴²บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 45.

⁴³เจลิเมเกียรติ คิวินวล, เรื่องเดิม, หน้า 12.

⁴⁴Jeremy Waldron, *Theories of Rights* (New York: Oxford University Press, 1984), pp. 26-27.

ผู้ปกครองทั้งหลายถูกผูกพันตามกฎหมายธรรมชาติว่า มีหน้าที่จะต้องให้การยอมรับนับถือ และเป็นผู้ที่สนับสนุนหลักกฎหมายธรรมชาติ ส่งเสริมให้รัฐทั้งหลาย นำไปใช้และปฏิบัติ โดยกล่าวไว้ว่า รัฐทั้งหลาย โดยธรรมชาติย่อมมีกฎหมายธรรมชาติปกครองอยู่ ซึ่งผูกพันบุคคลทุกคนด้วยเหตุและผลอันได้แก่ กฎหมายที่ทำให้มนุษย์มีความเท่าเทียมกันและมีอิสรภาพ จึงมีส่วนสำคัญในการก่อเกิดการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นระบอบการปกครองด้วยเหตุด้วยผลและความถูกต้อง โดยธรรมชาติหลักการของทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ หากผู้ปกครองฝ่าฝืนถือว่าเป็นการปกครองแบบทรราชย์⁴⁵ มนุษย์มีสิทธิที่จะต่อต้านตามหลักการของกฎหมายธรรมชาติ นอกจากจอห์น ล็อก ยังมีนักปราชญ์ตะวันตกหลายคน อาทิ

ฌอง ฌาคส์ รูสโซ (Jean Jacques Rousseau) เป็นนักปรัชญาอีกคนหนึ่ง ซึ่งมีอิทธิพลยิ่งในการทำให้แนวคิดสิทธิธรรมชาติแพร่หลายในฝรั่งเศส โดยกล่าวว่า มนุษย์เกิดมามีอิสระ (Man is Born Free)⁴⁶ ซึ่งมนุษย์นั้น โดยธรรมชาติแล้วเป็นคนดี ถ้ามมนุษย์ทำชั่ว ก็เพราะสภาพสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์อาศัยอยู่ทำให้เขาเป็นคนชั่ว มนุษย์ทุกคนมีสิทธิธรรมชาติติดตัวอยู่และไม่ควรถูกถูกลิดรอนไป อำนาจที่ชอบธรรมของผู้ปกครองย่อมมาจากการยินยอมของประชาชนผู้อยู่ใต้การปกครอง ประชาชนทุกคนมีสิทธิในการจัดตั้งรูปแบบการปกครองใด ๆ ที่คิดว่าเหมาะสมและมีสิทธิล้มเลิกสถาบันที่เลว ซึ่งทำให้คนขาดความสุข และจัดตั้งสถาบันการปกครองที่ดีกว่าขึ้นมาแทน เพื่อให้ประชาชนได้มีความสุขซึ่งคำขวัญของเขา คือ “เสรีภาพ ความเสมอภาค ภราดรภาพ” ซึ่งได้รับการกล่าวถึงและปรากฏเป็นหลักการของฝ่ายปฏิวัติในฝรั่งเศสในเวลาต่อมา จากแนวความคิดในเรื่องกฎหมายธรรมชาติดังกล่าว ทำให้เกิดความคิดเกี่ยวกับสิทธิธรรมชาติเป็นผลสืบเนื่องต่อมา โดยมีแนวคิดอยู่ว่า “มนุษย์เกิดมาเท่าเทียมกันและพระเจ้าซึ่งเป็นผู้สร้างมนุษย์ขึ้นมา ได้ให้สิทธิบางอย่างแก่มนุษย์ สิทธิเหล่านี้ไม่อาจโอนให้แก่กันได้และไม่มีใครจะล่วงละเมิดได้ ซึ่งได้แก่สิทธิในชีวิต เสรีภาพ และสิทธิที่จะหาความสุข และรัฐทั้งหลายจะต้องกระทำทุกอย่างเพื่อให้มนุษย์มีสิทธิเหล่านี้อย่างเต็มที่

⁴⁵ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, เรื่องเดิม, หน้า 48.

⁴⁶ Waldron, op. cit., p. 25.

วิธีการเช่นนี้ทำให้มนุษย์ซึ่งเป็นสัตว์โลกที่ใช้เหตุผลและยอมรับว่าเป็นหลักที่ดี และเชื่อว่าจะทำให้มนุษย์อยู่ในสังคมอย่างสันติสุขและมีความสุข⁴⁷

จึงกล่าวได้ว่า แนวความคิดเรื่องสิทธิธรรมชาติดังกล่าว ในช่วงศตวรรษที่ 17-18 ของยุโรป เป็นฐานสำคัญของสิทธิมนุษยชนสมัยใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเน้นสิทธิธรรมชาติของบุคคลถึงขนาดที่ทำให้เขามีสิทธิต่อต้านรัฐหรือล้มเลิกสถาบันการปกครองได้ ซึ่งช่วงเวลานั้นเป็นระยะเวลาของการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของยุโรปตะวันตก โครงสร้างของระบบศักดินาแตกสลายด้วยแรงกดดันของการปฏิวัติอุตสาหกรรมระบบทุนนิยมทำให้เกิดชนชั้นกลาง นักอุตสาหกรรมใหม่ ซึ่งพวกเขาเรียกร้องสิทธิทางการเมืองต่อระบบกษัตริย์แบบเดิม ฟื้นฟูทางปรัชญาและกฎหมายที่เกิดขึ้นพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้ได้ปรากฏอยู่ในผลงานของนักคิดทั้งหลายที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งแนวคิดที่ได้รับการเน้นย้ำอย่างมาก คือ แนวคิดเรื่องสิทธิอันไม่อาจแยกจากตัวมนุษย์โดยเป็นเอกเทศจากรัฐ รัฐมีหน้าที่ต้องปกป้องสิทธิเหล่านี้ของบุคคลผู้เป็นสมาชิกของชุมชนที่ยินยอมให้รัฐปกครอง

3.3.3 เอกสารทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของบุคคล

จากคำสอนและแนวความคิดในศาสนาคริสต์ ตลอดจนจนถึงแนวความคิดในเรื่องกฎหมายธรรมชาติและสิทธิธรรมชาติ ได้มีการเผยแพร่จากบรรดานักปราชญ์ไปสู่ผู้ปกครองเมืองและประชาชนทั่วไป จึงเกิดการต่อต้านในการใช้อำนาจการปกครองเกินขอบเขตของกษัตริย์และผู้มีอำนาจปกครองที่สำคัญ ๆ หลายครั้ง และแต่ละครั้งได้มีการจัดทำเอกสารรับรองสิทธิของบุคคลให้เป็นที่แน่นอน ซึ่งเอกสารรับรองสิทธิดังกล่าวได้แก่

1) มหากฎบัตรแมกนา คาร์ต้า ของประเทศอังกฤษ

ในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 13 ณ ประเทศอังกฤษ พระเจ้าจอห์น (John) กษัตริย์แห่งอังกฤษใช้อำนาจในการปกครองอย่างไม่เป็นธรรม ประชาชนได้รับความเดือดร้อนไปทั่วในที่สุดพวกขุนนางและนักบวชได้ลุกขึ้นต่อต้านและบังคับให้พระเจ้าจอห์นลงพระนามประกาศใช้กฎหมายฉบับหนึ่ง คือ “The Great Charter” หรือ “มหา-

⁴⁷ กุลพล พลวัน, พัฒนาการแห่งสิทธิมนุษยชน, หน้า 28.

กฎบัตรแมกนา คาร์ต้า” (Magna Carta) เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน ค.ศ. 1215 ซึ่งนับว่าเป็นเอกสารในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนโดยมีบทบัญญัติรวมทั้งสิ้น 63 ข้อ⁴⁸ มีสาระสำคัญคือ

(1) พระมหากษัตริย์จะเก็บภาษีโดยไม่ได้รับความยินยอมจากที่ประชุมของพวกนักรบและขุนนางไม่ได้

(2) การจเว้นใช้หรือไม่ใช้กฎหมายบังคับแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใดจะกระทำไม่ได้

(3) ใ้บัญญัติรับรองสิทธิของประชาชนในการเคลื่อนย้ายภายในประเทศ และการเดินทางออกนอกประเทศโดยเสรีด้วย

นอกจากนี้ยังมีกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอีก คือ “The Act of Habeas Corpus” ซึ่งบัญญัติขึ้นในปี ค.ศ. 1679⁴⁹ ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

(1) ถ้าบุคคลใดถูกจับกุมโดยเห็นว่าเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมาย ผู้ถูกจับกุมหรือผู้มีส่วนได้เสียสามารถยื่นคำร้องขอ โดยแสดงหลักฐานต่อศาลให้ทำการไต่สวนพิจารณาว่า การคุมขังดังกล่าวชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ก็ได้

(2) เมื่อศาลได้รับคำร้อง จะออกหมายเรียกเพื่อเรียกผู้ที่จับกุมกักขัง และผู้ที่ถูกจับกุมมาศาลเพื่อชี้แจงแสดงเหตุผลว่าการจับกุมนั้นชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

ต่อมาได้มีการประกาศเอกสารเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิที่เรียกว่า “The English Bill of Rights” เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1689 โดยได้รับรองสิทธิของประชาชนที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยลูกขุนและกำหนดถึงความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดีที่ดำเนินคดีโดยไม่ชักช้า ห้ามเรียกหลักประกันในการประกันตัวมากเกินไป ห้ามลงโทษด้วยวิธีการอันโหดร้ายทารุณ เป็นต้น

⁴⁸ กุลพล พลวัน, เรื่องเดียวกัน, หน้า 30.

⁴⁹ วีระ โลจายะ, เรื่องเดิม, หน้า 31.

2) คำประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกา (The Declaration of Independence)

มูลเหตุของการประกาศอิสรภาพของอเมริกา สืบเนื่องมาจากการปกครองประเทศอาณานิคม คือ ประเทศอังกฤษกับดินแดนอาณานิคมของอังกฤษในทวีปอเมริกา ซึ่งคนอังกฤษกับคนฝรั่งเศสได้เกิดข้อขัดแย้งกันในการทำการค้าขนสัตว์ จนเกิดเป็นสงคราม เรียกว่า “French and Indian War” ในระหว่าง ค.ศ. 1755 ถึง 1759 และลงนามในสัญญาสงบศึกที่กรุงปารีส เมื่อ ค.ศ. 1763⁵⁰ สงครามดังกล่าวทำให้รัฐบาลอังกฤษต้องเสียค่าใช้จ่ายในการทำสงครามจำนวนมาก อีกทั้งต้องมีค่าใช้จ่ายในการรักษาความสงบต่อไปอีก รัฐบาลอังกฤษต้องการให้ชาวอาณานิคมเป็นผู้ร่วมออกค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เป็นส่วนใหญ่ โดยออกกฎหมายเก็บภาษี แต่ก็ถูกต่อต้านเรื่อยมา จนในที่สุด รัฐบาลอังกฤษได้ออกกฎหมาย คือ “The Townsend Acts” ใน ค.ศ. 1767 เพื่อเก็บภาษีเกี่ยวกับเครื่องแก้ว กระดาษ ตะกั่ว และใบชา และก็เกิดการต่อต้านอย่างรุนแรงที่เรียกว่า Boston Tea Party ขึ้น รัฐบาลอังกฤษได้ตอบโดยออกกฎหมายเพื่อลงโทษชาวอาณานิคม 4 ฉบับ ซึ่งชาวอาณานิคมเรียกกฎหมายเหล่านี้ว่า “The Intolerable Acts 1744” มีเนื้อหาที่ไม่เป็นธรรม เช่น ห้ามพลเมืองในรัฐแมสซาชูเซตส์ ประชุมปรึกษาหารือในเรื่องการปกครองที่เดิมเรียกกันว่า Town Meeting และให้ปิดที่ทำการบอสตันไปจนกว่าจะชำระเงินค่าทดแทนตามราคาค่าเสียหายของใบชาในเหตุการณ์ Boston Tea Party จนครบถ้วน เป็นต้น มลรัฐอาณานิคมต่าง ๆ ได้มีการเคลื่อนไหวและชุมนุมกัน เรียกว่า First Continental Congress 1744 และมีความเห็นว่า กฎหมาย 13 ฉบับ ของอังกฤษที่ออกมา นั้น ละเมิดสิทธิของประชาชนชาวอาณานิคมซึ่งเป็นพลเมืองอังกฤษ จึงเกิดความขัดแย้ง จนในที่สุดรัฐบาลอังกฤษสั่งปิดเมืองท่าอาณานิคมทุกแห่งการต่อสู้ขยายตัวรุนแรงมากขึ้นจนทั้ง 13 มลรัฐอาณานิคม ตัดสินใจแยกตัวออกจากประเทศอังกฤษ โดยได้มอบให้ Tomas Jefferson ยกร่าง “คำประกาศอิสรภาพ” และได้ประกาศ The Declaration of

⁵⁰สมชาย กษิติประดิษฐ์, สิทธิมนุษยชน (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2542), หน้า 24.

Independence ในวันที่ 4 กรกฎาคม ค.ศ. 1776 โดยในคำประกาศอิสรภาพได้ยืนยันถึงสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์ไว้อย่างชัดเจน⁵¹

ภายหลังจากการประกาศอิสรภาพแล้วมลรัฐต่าง ๆ ก็พากันประกาศใช้รัฐธรรมนูญของตน เช่น มลรัฐเวอร์จิเนีย ประกาศในปี ค.ศ. 1776 มลรัฐแมสซาชูเซตส์ ประกาศในปี ค.ศ. 1780 เป็นต้น รัฐธรรมนูญเหล่านี้ต่างได้รับรองและคุ้มครองถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ด้วย นอกจากนี้รัฐธรรมนูญบางฉบับยังได้กำหนดให้มี องค์กรเพื่อทำหน้าที่พิจารณากฎหมายหรือการปฏิบัติของฝ่ายบริหารว่าขัดกับสิทธิ เสรีภาพของประชาชนตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญหรือไม่ด้วยต่อมาจึงได้มีการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาขึ้น และได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 17 กันยายน ค.ศ. 1787 โดยในอารัมภบทของรัฐธรรมนูญได้รับรองหลักการใน The Declaration of Independence และแสดงวัตถุประสงค์ไว้ด้วยว่า “เราประชาชนแห่งสหรัฐเพื่อที่จะจัดตั้งสหภาพที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อที่จะสถาปนาความยุติธรรม เพื่อที่จะประกันความสงบภายใน เพื่อที่จะทำให้มั่นคงซึ่งเสรีภาพที่ได้รับมาแก่ตัวของเราเองและชนชั้นหลัง จึงได้บัญญัติและสถาปนารัฐธรรมนูญฉบับนี้ไว้สำหรับสหรัฐอเมริกา . . .”

ส่วนในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไม่ได้มีการบัญญัติไว้มากนัก นับตั้งแต่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญในปี ค.ศ. 1787 จนถึงปัจจุบันมีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่สำเร็จอยู่ 26 หัวข้อ สำหรับการแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับสิทธิของปัจเจกบุคคล มีการออกกฎหมายแก้ไขเพิ่มเติม 10 ฉบับแรก ซึ่งถือว่าเป็นคำประกาศว่าด้วยสิทธิของสหพันธรัฐอเมริกา⁵²

นอกจากนี้ยังมีฉบับที่ 13 (ค.ศ. 1865) เกี่ยวกับการเลิกทาส ฉบับที่ 14 (ค.ศ. 1868) เกี่ยวกับเงื่อนไขทางสิทธิของประชาชน และการขยายหลักประกันทาง

⁵¹บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, กฎหมายมหาชน: วิวัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายมหาชนยุคต่าง ๆ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537), หน้า 59-60.

⁵²มนตรี รูปสุวรรณ, กฎหมายรัฐธรรมนูญ (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2538), หน้า 111.

ศาลภายใต้หลักที่ว่า “ทุกคนเท่าเทียมกันในการได้รับความคุ้มครองจากกฎหมาย” ส่วนการแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับสิทธิพลเมือง มีดังต่อไปนี้ คือ ฉบับที่ 15 (ค.ศ. 1870) เกี่ยวกับการห้ามปฏิเสธการใช้สิทธิเลือกตั้ง เนื่องจากผิวหรือฐานะความเป็นทาสในอดีต ฉบับที่ 19 (ค.ศ. 1920) เกี่ยวกับสิทธิการเลือกตั้งของสตรีและฉบับที่สำคัญอีกฉบับหนึ่งคือ ฉบับที่ 26 (ค.ศ. 1971) เกี่ยวกับการลดอายุของผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งจาก 21 ปีเป็น 18 ปี⁵³

3) ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และพลเมืองของฝรั่งเศส ค.ศ. 1789

(Declaration des droits de l’home et du citoyen)

เอกสารฉบับนี้มาจากเหตุการณ์ของฝรั่งเศสในศตวรรษที่ 18 พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ได้ทรงทำพินัยกรรมยกราชบัลลังก์ให้แก่พระเจ้าหลุยส์ที่ 15 ซึ่งใน ค.ศ. 1715 ทรงมีพระชนม์เพียง 5 พรรษา ในช่วงแรกจึงต้องแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการในการบริหารประเทศแทนและในตอนปลายสมัยของพระเจ้าหลุยส์ที่ 15 ระหว่าง ค.ศ. 1743-1774 ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้เสื่อมลงเรื่อย ๆ ซึ่งพระเจ้าหลุยส์ที่ 15 แม้ว่าจะทรงมีสติปัญญาเฉียบแหลมและรอบรู้ แต่ไม่ทรงสนพระทัยที่จะบริหารราชการแผ่นดินขาดความเป็นผู้นำ ความขยันขันแข็งและความมั่นพระทัยในตัวเอง นอกจากนี้ยังทรงใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยจนรัฐมีหนี้สินมากขึ้นเรื่อย ๆ จึงเกิดวิกฤตการณ์ทางการเงินรุนแรงขึ้นและก่อให้เกิดความอยุติธรรมในด้านการเก็บภาษี ขณะเดียวกันก็ได้นำพาประเทศเข้าไปเกี่ยวข้องกับสงครามหลายครั้งทำให้เสียดำใช้จ่ายเป็นอันมาก เมื่อเสด็จสวรรคตใน ค.ศ. 1774 ยังได้ทิ้งหนี้สินไว้จำนวนมาก⁵⁴

ส่วนพระเจ้าหลุยส์ที่ 16 ทรงสนพระทัยแต่เรื่องการค้าสัตว์ และทรงอยู่ภายใต้อิทธิพลของพระมเหสี คือ พระนางมารี-องตัวแน็ต ซึ่งทรงเอาแต่พระทัยส่งผลให้ฝรั่งเศสต้องเผชิญกับปัญหาทางการคลังอีกครั้ง เมื่อฝรั่งเศสได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับสงครามการต่อสู้เพื่ออิสรภาพของอเมริกา และในช่วงนั้นได้มีนักปรัชญาที่มีชื่อใน

⁵³ มนตรี รูปสุวรรณ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 111.

⁵⁴ เอี่ยม ฉายางาม, ประวัติศาสตร์ฝรั่งเศส ก่อน ค.ศ. 1789 (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2521), หน้า 98-107.

ด้านความคิดเรื่องสิทธิธรรมชาติ จึงส่งผลให้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เสื่อมถอยลงตามลำดับ⁵⁵ แนวความคิดดังกล่าวคือ

มองเตสกีเออ (Montesquieu) ได้เขียนหนังสือชื่อ “L’ Esprit des Lois” โดยเห็นว่า ควรมีสถาบันอื่น ๆ มาจำกัดการใช้อำนาจของกษัตริย์ และการใช้เสรีภาพของประชาชนไม่ให้เกินขอบเขตอันควร ควรจะมีการแบ่งแยกอำนาจออกเป็น 3 ฝ่าย คือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร อำนาจตุลาการ ระบอบการปกครองที่ดีที่สุดนั้นคือ ระบอบที่มีสภามาควบคุมการใช้อำนาจของพระมหากษัตริย์ โดยให้ชนชั้นขุนนาง และชนชั้นศาลเป็นผู้เลือกสมาชิกของสภา

ฌอง ฌาคส์ รูสโซ (Jean Jacques Rousseau) ได้เขียนหนังสือชื่อ Social Contract โดยมีแนวความคิดว่า คนทุกคนมีความเสมอภาคกัน และต่างก็มีสิทธิเลือกผู้แทนราษฎรอย่างเท่าเทียมกัน จะเห็นได้ว่าจากสภาพสังคม เศรษฐกิจที่ย่ำแย่ การเก็บภาษีที่ไม่เป็นธรรม แนวความคิดของนักปราชญ์ต่าง ๆ การปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประกอบกับการประกาศอิสรภาพของอเมริกา สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ประกอบกันทำให้ประชาชนชาวฝรั่งเศสลุกขึ้นก่อการปฏิวัติใหญ่ เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม ค.ศ. 1789 โดยเข้าทำลายคุก Bastill ซึ่งกักขังนักโทษการเมือง และได้มีการจับกุมกษัตริย์ราชินี ขุนนาง มาประหารชีวิตเป็นจำนวนมาก ต่อมาได้มีการประกาศปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมืองในปีเดียวกัน โดยรับรองสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค

4) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948⁵⁶

คำประกาศสิทธิมนุษยชนสากลของสหประชาชาติในปี ค.ศ. 1948 มีทั้งสิ้น 30 มาตรา ซึ่งการร่างคำประกาศสิทธิมนุษยชนสากลของสหประชาชาติดังกล่าว ได้ยึดหลักตามแนวความคิดที่เป็นสภาพความจริงตามยุคสมัยทางสังคมแห่งมนุษยชาติ ในกรณีนี้ นักกฎหมายชาวฝรั่งเศส Karel Vasak ได้แบ่งที่มาของคำประกาศสิทธิมนุษยชนสากลออกเป็น 3 ยุค ได้แก่ ยุคที่หนึ่ง (First Generation) เป็นยุคสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (Civil and Political Rights) ในยุคที่สอง (Second Generation)

⁵⁵ เอ็ม ฉายางาม, เรื่องเดียวกัน, หน้า 116-118.

⁵⁶ วุฒิชัย จิตตานุ, เรื่องเดิม, หน้า 84-87.

ได้แก่ยุคสิทธิทางสังคมเศรษฐกิจและวัฒนธรรม (Economic, Social and Cultural Rights) และในยุคที่สาม (Third Generation) ได้แก่ ยุคสิทธิในความสมานฉันท์⁵⁷ (Solidarity Rights)

ยุคที่หนึ่ง (First Generation) ที่มาของสิทธิมนุษยชนสากลในยุคแรกเกี่ยวกับสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (Civil and Political Rights) ได้วิวัฒนาการจากแนวความคิดปรัชญาสิทธิและเสรีภาพปัจเจกชนและการปฏิบัติครั้งสำคัญทางประวัติศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาและฝรั่งเศส ในศตวรรษที่ 17 และ 18 สิทธิในยุคดังกล่าว นักวิชาการเรียกว่า “สิทธิในทางลบ” (Negative Rights) สิทธิดังกล่าวมีความหมายว่าสิ่งใดที่รัฐบาลกระทำไม่ได้หรือพลเมืองมีสิทธิจะกระทำได้โดยชอบด้วยกฎหมาย⁵⁸

ยุคที่สอง (Second Generation) ที่มาของคำประกาศสิทธิมนุษยชนสากลในยุคที่สอง เกี่ยวกับสิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights) สิทธิทางสังคม (Social Rights) และสิทธิทางวัฒนธรรม (Cultural Rights) มีต้นแบบจากจารีตประเพณีสังคมนิยม (Socialist Tradition) ก่อนศตวรรษที่ 19 ในยุคของ Saint-Simonians ประเทศฝรั่งเศส มีการต่อสู้และเคลื่อนไหวเรียกร้องสวัสดิการทางสังคมจากระบบนายทุนที่ไม่เป็นธรรม และใช้อิทธิพลไปในทางมิชอบด้วยการหาประโยชน์ส่วนตัวจากชนชั้นแรงงาน และคนในอาณานิคมซึ่งเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องเข้าแทรกแซงเพื่อสวัสดิการสังคม สิทธิดังกล่าวนี้เป็นสิทธิต้องการตอบสนองจากรัฐจึงเป็นสิทธิในเชิงบวกมากกว่า สิทธิในเชิงลบ ด้วยเหตุผลดังนี้ คำประกาศสิทธิมนุษยชนสากลจึงได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 22 ถึง มาตรา 27

อย่างไรก็ตาม เหตุผลที่คำประกาศสิทธิมนุษยชนสากลได้บัญญัติไว้ในมาตรา 22 ถึง มาตรา 27 เนื่องจากเป็นสิทธิที่ต้องการการสนองรับจากรัฐและเป็นหน้าที่ของรัฐต้องทำจึงได้บัญญัติไว้เป็นบรรทัดฐานสากลเพื่อเป็นพื้นฐานของประเทศ

⁵⁷ จรัญ โฆษณานันท์, สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมาย และความ เป็นจริง, หน้า 79-80.

⁵⁸ วุฒิชัย จิตตานุ, เรื่องเดิม, หน้า 88.

ต่าง ๆ บัญญัติเป็นนโยบายแห่งรัฐตามรัฐธรรมนูญอันเป็นพื้นฐานสิทธิมนุษยชน (Human Rights Norms) ทั้งนี้ เพื่อปกป้องสิทธิประเภทนี้ไว้โดยรัฐธรรมนูญ⁵⁹

ยุคที่สาม (Third Generation) ที่มาของคำประกาศสิทธิมนุษยชนในยุคที่สาม เป็นสิทธิในความสามานฉันท์ (Solidarity Rights) มีผลจากสิทธิพลเมือง (Civil Rights) และสิทธิทางการเมือง (Political Rights) จากคำประกาศสิทธิมนุษยชนสากลในยุคที่หนึ่ง และสิทธิทางสังคม (Social Rights) สิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights) สิทธิทางวัฒนธรรม (Cultural Rights) ตามคำประกาศสิทธิมนุษยชนสากลในยุคที่สอง เพื่อเป็นพื้นฐานและหลักเกณฑ์ของสิทธิมนุษยชนสากล (Universal Human Rights Norms) ของมนุษยชาติมีสิทธิในสิทธิประโยชน์ร่วมกันได้ทั่วโลก ในศตวรรษที่ 20 ต่อไป⁶⁰ และในที่ประชุมสหประชาชาติจึงได้บัญญัติไว้ในมาตรา 28 บัญญัติว่า “ทุกคนมีสิทธิทางสังคมและระเบียบกฎเกณฑ์สากลจากคำประกาศสิทธิมนุษยชนสากลที่บัญญัตินี้และสามารถใช้เพื่อผลการใช้ได้อย่างสมบูรณ์”

จากบทบัญญัติดังกล่าวหมายถึงสิทธิ 6 ประเภทด้วยกัน ตามคำประกาศสิทธิมนุษยชนสากล ในการนี้ สิทธิในสามประเภทแรกมีผลต่อประเทศที่สามที่กำลังพัฒนา โดยมีความมุ่งหมายให้โลกมีการกระจายอำนาจ มีความมั่นคงในการดำรงชีพ โดยมีสิทธิที่สำคัญ ได้แก่ สิทธิทางการเมือง สิทธิทางสังคม สิทธิทางเศรษฐกิจ และสิทธิทางวัฒนธรรม ส่วนสิทธิมนุษยชนสามประเภทหลัง เป็นสิทธิในสันติภาพ (Right to Peace) สิทธิทางพลานามัย (Right to a Healthy) สิทธิทางสิ่งแวดล้อม (Right to Environment) และสิทธิทางมนุษยธรรมจากภัยพิบัติ เหล่านี้ มนุษยชาติได้รับสิทธิประโยชน์ดังกล่าวจากคำประกาศสิทธิมนุษยชนสากลทั่วโลก⁶¹

จากคำประกาศสิทธิมนุษยชนสากลในยุคที่สาม มีพื้นฐานมาจากการปฏิวัติชนชั้นกลาง (Bourgeois) ศตวรรษที่ 17 และ 18 และการปฏิวัติของสังคมนิยมตามแนวคิดของคอมมิวนิสต์ (Socialist and Marxist) ก่อนต้นศตวรรษที่ 20 จนถึงสงคราม-

⁵⁹Encyclopedia Britannica, ibid.

⁶⁰Ibid.

⁶¹Ibid.

โลกครั้งที่สอง ก่อให้เกิดการประกาศสิทธิมนุษยชนสากลประเภทนี้ขึ้น โดยมีความมุ่งหมายเพื่อปกป้องสิทธิและเสรีภาพในรูปแบบต่าง ๆ ของมนุษยชาติตามกาลสมัยทางสังคม เศรษฐกิจการเมืองที่ได้เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ การวิวัฒนาการของสิทธิมนุษยชนทางประวัติศาสตร์เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความมุ่งหมายของมนุษยชาติที่มีความต้องการได้รับความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่มั่นคงและถาวรตลอดไปอย่างแท้จริงจึงเป็นที่มาของคำประกาศสิทธิมนุษยชนสากลของสหประชาชาติ ซึ่งสมาชิกทั่วโลกให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชาติของโลกดังปรากฏตามรัฐธรรมนูญของประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยทั้งหลายได้บัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพพลเมืองไว้โดยชัดเจน

3.4 แนวความคิดสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย

แนวความคิดสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยยังไม่ปรากฏมีหลักฐานที่แน่ชัดว่าแนวความคิดสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยมีความเป็นมาอย่างไร แต่จากการศึกษาค้นคว้าสามารถสรุปได้ว่า แนวความคิดสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยมีความเกี่ยวข้องกับศาสนาและมีการพัฒนามาเรื่อย ๆ ตามลักษณะทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจสังคมไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยรัตนโกสินทร์ จนถึงปัจจุบันกลไกในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ตามประวัติศาสตร์ของประเทศไทยได้เริ่มปรากฏเป็นรูปร่างอย่างชัดเจนขึ้นภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ. 2475

จากเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์การเมืองไทยที่ผ่านมา โดยเฉพาะเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 กรณี 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 และเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535 ทำให้ประชาชนชาวไทยมีความตื่นตัวในการที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองและการตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ ซึ่งการมีจิตสำนึกร่วมกันของประชาชนโดยช่วยกันต่อสู้ในเหตุการณ์เหล่านั้น ได้ส่งผลให้ระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทยมีการพัฒนามากขึ้น การที่ประเทศไทยได้รับรองปฏิญญาสากลสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 และต่อมาได้แสดงเจตนารมณ์ในการพัฒนาการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนทั้งในประเทศไทยและในระดับสากล

โดยการเข้าเป็นภาคีพันธะกรณีสนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนอีกหลายฉบับที่สำคัญ เช่น อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ พ.ศ. 2522 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก พ.ศ. 2522 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง พ.ศ. 2509 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม พ.ศ. 2509 การเป็นภาคีพันธะกรณีระหว่างประเทศเหล่านี้ มีผลให้ประเทศไทยมีข้อผูกพันที่จะต้องรายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนแต่ละด้านต่อสหประชาชาติ และต้องมีการปรับปรุงรัฐธรรมนูญ กฎหมาย กฎระเบียบต่าง ๆ และการปฏิบัติของหน่วยงานรัฐให้สอดคล้องกับพันธะกรณีต่าง ๆ รวมถึงการจัดตั้งสถาบันสิทธิมนุษยชนระดับชาติ เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบคุ้มครอง และส่งเสริมสิทธิมนุษยชนให้ปรากฏผลที่แท้จริงองค์กรเอกชนด้านสิทธิมนุษยชนจึงมีแนวคิดที่รณรงค์ให้สภาผู้แทนราษฎรจัดตั้งคณะกรรมการการยุติธรรมและสิทธิมนุษยชนขึ้นมาเพื่อเป็นองค์กรที่ช่วยให้ประชาชนผู้ถูกละเมิดสิทธิสามารถมาร้องทุกข์ได้ โดยเสนอให้คณะกรรมการนี้ เป็นกรรมาธิการสามัญประจำสภาผู้แทนราษฎรทำหน้าที่ในการพิจารณาสอบสวนและศึกษาปัญหาด้านสิทธิมนุษยชน⁶² แต่ก็ไม่มีการดำเนินการจัดตั้งตามแนวคิดดังกล่าว ต่อมารัฐบาลสมัยที่นายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีมติเมื่อวันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2535 ให้ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีการระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง พ.ศ. 2509 และอีก 5 ปีต่อมา ประเทศไทยจึงแสดงความจำนงเข้าเป็นภาคีกติกาฯ ดังกล่าว ในวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2539 ซึ่งส่งผลให้มีผลบังคับประเทศไทยตั้งแต่วันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2540

จากเหตุการณ์ดังกล่าว ทำให้มีการกำหนดให้ดำเนินการจัดตั้งสถาบันสิทธิมนุษยชนระดับชาติเพื่อให้คำปรึกษาแก่รัฐบาลด้านสิทธิมนุษยชน โดยคณะรัฐมนตรีได้มอบให้สำนักงานอัยการสูงสุดเป็นหน่วยงานกลางตั้งคณะทำงานขึ้นมาเพื่อศึกษารูปแบบของต่างประเทศและจัดทำร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิ

⁶² ลัดดาวัลย์ ตันตวิทยาพิทักษ์, จรัส ดิษฐาอภิชัย และนฤมล ทับจุมพล, การจัดตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2543), หน้า 82.

มุษยชนและเมื่อร่างเสร็จแล้ว สำนักงานอัยการสูงสุดได้เสนอต่อรัฐบาลนายชวน หลีกภัย แต่ร่างกฎหมายดังกล่าวไม่ได้ถูกนำเข้าสู่การพิจารณาของคณะรัฐมนตรี จนถึงปี พ.ศ. 2539 ร่างพระราชบัญญัติฯ ดังกล่าวก็ยังไม่เสร็จสมบูรณ์ อย่างไรก็ตามตามร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนฉบับนี้ ได้เสนอให้มีหน่วยงานคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยหน่วยงานดังกล่าวยังเป็นส่วนหนึ่งของส่วนราชการไม่ได้ เป็นองค์กรอิสระ จนกระทั่งสมัยรัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา ได้มีการตั้งคณะกรรมการการปฏิรูปการเมือง (คปก.) ขึ้นมาเพื่อวางแนวทางในการปฏิรูปการเมือง คณะกรรมการดังกล่าวจึงได้มอบหมายให้นายโคทม อารียา รับผิดชอบในการยกร่างกฎหมายดังกล่าวอีกครั้ง ซึ่งนายโคทม อารียา ได้ขอให้คณะกรรมการประสานงานองค์กรสิทธิมนุษยชน (กปส.) เป็นคณะทำงานยกร่างกฎหมายดังกล่าว⁶³

ในปี พ.ศ. 2539 คณะกรรมการการปฏิรูปการเมือง (คปก.) ได้เสนอให้รัฐบาลแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 211 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2534 เพื่อจัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญ เมื่อกระแสเรียกร้องจากประชาชนให้มีการปฏิรูปการเมือง รัฐสภาจึงได้มีมติจัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญโดยคัดเลือกสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญจากทั่วประเทศ 99 คน และเน้นกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญที่ต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วม ทำให้เกิดการรับฟังความคิดเห็นและประชาพิจารณ์ทั่วประเทศอย่างกว้างขวาง ส่งผลให้รัฐธรรมนูญมีการบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ทั้งบุคคล ชุมชน และการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นอย่างกว้างขวาง รวมทั้งการบัญญัติให้มีองค์กรอิสระหลายองค์กรเพื่อตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และส่งเสริมคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างจริงจัง ตลอดจนการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการต่าง ๆ ส่วนนักวิชาการและองค์กรเอกชนด้านสิทธิมนุษยชนได้เสนอความคิดเห็นต่อสภาร่างรัฐธรรมนูญให้มีการบรรจุมาตราที่เกี่ยวข้องกับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไว้ในรัฐธรรมนูญด้วย เพื่อให้เป็นสถาบันสิทธิมนุษยชนระดับชาติ ซึ่งสามารถส่งเสริม ปกป้องและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของคนไทย โดยในส่วนของ การจัดตั้งองค์กรอิสระต่าง ๆ นั้น เดิมไม่ได้กำหนดคณะกรรมการสิทธิ

⁶³ ลัดดาวัลย์ ตันตวิทยาพิทักษ์, จรัล คิชฐาอภิรักษ์ และนฤมล ทับจุมพล, เรื่องเดียวกัน, หน้า 83-84.

มนุษยชนแห่งชาติไว้ในร่างฉบับแรกของคณะทำงานที่สภาร่างรัฐธรรมนูญมอบหมาย โดยกำหนดให้มีแต่ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา แต่ในที่สุดในการยกร่างรัฐธรรมนูญ ก็ได้มีการเสนอให้แยกเป็นสององค์กรอิสระ คือ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา และ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เพื่อจะได้ครอบคลุมภาระหน้าที่ด้านส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิ มนุษยชนและมีประสิทธิภาพ

การเสนอความคิดเห็นและร่วมมือกับรัฐบาลและองค์การสหประชาชาติ ในการดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชนสำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ หากกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญทั้งหมด จะทำให้รัฐธรรมนูญมีเนื้อหาที่ยาวเกินไป ผู้ร่างรัฐธรรมนูญจึงกำหนดเฉพาะสาระสำคัญของหลักการไว้ในรัฐธรรมนูญและกำหนดรายละเอียดต่าง ๆ เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งสาระสำคัญตามวัตถุประสงค์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 คือ การจัดตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ซึ่งมีจำนวนสิบเอ็ด คน เพื่อทำหน้าที่หลักในการ ตรวจสอบและรายงานการละเมิดสิทธิมนุษยชน ส่วนรายละเอียดเกี่ยวกับคุณสมบัติ ลักษณะต้องห้าม การสรรหา การเลือก การถอดถอน และการกำหนดค่าตอบแทนของ กรรมการสิทธิมนุษยชน และเพื่อเป็นหลักประกันว่าจะมีการดำเนินการตามกฎหมาย ซึ่งกำหนดรายละเอียดเหล่านี้ และมีการจัดตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ฉบับปัจจุบันคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนจะมีเพียงเจ็ดคน และมีหน้าที่เพิ่มเติมจากเดิมคือมีอำนาจใช้สิทธิทางศาล รัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง ศาลยุติธรรมแทนผู้ร้องเรียนและผู้เสียหาย

4. แนวความคิดพื้นฐานและความสัมพันธ์ระหว่าง

สิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับสิทธิที่จะตาย

แนวความคิดระหว่างการคุ้มครองชีวิตของมนุษย์ตามหลักสิทธิมนุษยชนที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคนตั้งแต่กำเนิดมาได้คุ้มครองถึงการมีชีวิตของมนุษย์ในการดำรงอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีในด้านต่าง ๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์กัน โดยมีอาจแยกกันได้กับการตายของ

มนุษย์ เมื่อมนุษย์มีการเกิดแล้วย่อมมีการตายซึ่งเป็นสิ่งที่มีมนุษย์มีอาจที่จะหลีกเลี่ยงได้ จึงจำเป็นต้องพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสัทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับสัทธิตที่จะตาย

4.1 ความเชื่อทางศาสนาในสัทธิตที่จะตาย

ศาสนาทุกศาสนามีอิทธิพลในชีวิตของมนุษย์มาตั้งแต่สมัยโบราณกาล นับหลายพันปีมาแล้ว ความเชื่อในสัทธิตที่จะตายกับศาสนาในแต่ละศาสนาล้วนมีความเชื่อมโยงกันระหว่างสัทธิตในชีวิตกับสัทธิตที่จะตาย ดังความเชื่อในศาสนาหลักที่สำคัญ และมีอิทธิพลกับสัทธิตที่จะตายของมนุษย์ ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์

4.1.1 ศาสนาพุทธ

“ในคัมภีร์พุทธศาสนา พูดถึงเสมอว่า อย่างไรก็ตามการตายที่ดี คือ มีสติ ไม่หลงตาย และที่ว่าตายดีนั้นไม่ใช่เฉพาะตายแล้วไปสู่สุคติเท่านั้น แต่ขณะที่ตายก็เป็นจุดสำคัญที่ว่าต้องมีจิตใจที่ดี คือ มีสติ ไม่หลงตาย ที่ว่าไม่หลงตาย คือ มีจิตใจไม่ผันเพี้ยน ไม่เศร้าหมองไม่ขุ่นมัว จิตใจดั่งลมผ่องใส เบิกบาน จิตใจนี้ถึงหรือเกาะเกี่ยวอยู่กับสิ่งที่ดี⁶⁴”ในคำอธิบายทางอรรถกถาและมีฎีกาอธิบายว่า เวลาคนจะตายจะมี

1) กรรมนิมิต อันได้แก่ ภาพของกรรม คือ ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ตนได้กระทำไว้ในอดีตของชีวิตมาฉายให้เห็น จากนั้นก็มีคตินิมิตภาพของภพที่ตนจะไปเกิดจะปรากฏให้เห็น

2) คตินิมิต คือ ภาพของภพที่ตนจะไปเกิดปรากฏให้เห็น คตินิมิตที่ปรากฏขึ้นนี้ก็จะเป็นไปตามกรรมเป็นตัวนำไปเกิด กรรมนั้นแสดงออกโดยมีคตินิมิตเป็นเครื่องหมาย แล้วกรรมก็เป็นตัวชักพาไปวิญญูณเก่าดับไป วิญญูณใหม่เกิดขึ้นสืบต่อกรรมที่สะสมไว้ และวิญญูณนั้นเชื่อว่าเป็นคันธัพพะ⁶⁵ (ม.อ. 2/408 วนย. ฎีกา 2/10/20)

⁶⁴พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก, 2551), หน้า 380-381.

⁶⁵เรื่องเดียวกัน, หน้า 429-430

แนวคิดพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาในแนวมุขนิมย⁶⁶ แนวความคิดตามหลักพระพุทธศาสนามุขนิมยเป็นเจ้าของชีวิต มุขนิมยเป็นตัวของตัวเอง จะดีจะชั่วก็เพราะตัวเอง การที่มุขนิมยสามารถบังคับตัวเองให้เป็นไปอย่างไรก็ได้ตามที่ต้องการคือ มุขนิมยเป็นเจ้าของชีวิตตนเอง ในระดับสังขารม พุทธศาสนาสอนเรื่องอนัตตา ซึ่งหมายความว่า ในจักรวาลนี้ไม่มีสิ่งใดเป็นของใคร ทุกอย่างดำเนินไปอย่างมีเหตุปัจจัย หลักอนัตตาสอนว่า ที่มุขนิมยเข้าใจว่าตนเองเป็นเจ้าของร่างกายและทรัพย์สินนอกจากร่างกายเป็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน ไม่มีใครเป็นเจ้าของอะไร สิ่งเหล่านี้เราไม่สามารถบังคับบัญชาให้เป็นไปอย่างที่เราอยากให้เป็น หากแต่ต้องเปลี่ยนแปลงคลี่คลายไปตามสถานการณ์ และปัจจัยหนุนเนื่องอย่างที่เราไม่อาจแทรกแซงได้ในระดับปรมาตมธรรม ไม่มีใครเป็นเจ้าของอะไร

ในระดับศีลธรรม หรือสมมติสังขารในแง่สมมติ พุทธศาสนายอมรับว่าเป็นเจ้าของชีวิตเราและเป็นเจ้าของทรัพย์สินนอกกายที่เรามีสิทธิครอบครองอย่างชอบธรรม และเป็นเจ้าของสิ่งที่มีสิทธิครอบครอง⁶⁷ (สังยุตตนิกาย สคาวรรค พระไตรปิฎก เล่มที่ 15 ข้อที่ 65 ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค พระไตรปิฎก เล่มที่ 9 ข้อ 312)

แม้พระพุทธศาสนาองว่าการฆ่าตัวตายไม่ใช่ความดี และไม่ใช่ว่าการแก้ปัญหาชีวิต เนื่องจากพระพุทธศาสนาเชื่อว่าตายแล้วเกิด การฆ่าตัวตายของมุขนิมยเป็นเพียงการหนีจากภาวะหนึ่งไปสู่อีกภาวะหนึ่งเท่านั้นเอง และการหนีในลักษณะนี้เป็นการหนีด้วยความหลง ไม่ใช่การหนีด้วยปัญญา แต่พระพุทธศาสนาก็ไม่ประณามการฆ่าตัวตายในวินัยของพระแม้จะมีการเอาผิดภิกษุที่พยายามฆ่าตัวตายแต่ก็ไม่สำเร็จ แต่ความคิดนั้นก็ก็เป็นเพียงอาบัติทุกกฏที่ถือว่าอาบัติเบาที่สุด และที่ทรงเอาผิดก็ไม่ใช่เพราะสาเหตุการพยายามฆ่าตัวตายแต่เพราะสาเหตุอื่น คือ การฆ่าตัวตายนั่นเป็นวิธีที่อาจทำให้คนอื่น

⁶⁶ สมภาร พรหมทา, พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์-ทัศนะของพุทธศาสนาเกี่ยวกับปัญหาโสเภณี ทำแท้ง และการอุณยฆาต (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พุทธชาติ, 2535), หน้า 192-194.

⁶⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 193.

ได้รับอันตรายเท่านั้น (วินัยปิฎก มหาวีถังค์ พระไตรปิฎกเล่มที่ 1 ข้อที่ 213)⁶⁸ การฆ่าตัวตายไม่ผิดศีลข้อปาณาติบาต ในส่วนของพระภิกษุการฆ่าตัวตายก็ไม่ผิดปาราชิกสิขาบทที่สามในวรรณกรรมพระพุทธศาสนา เราจะพบการฆ่าตัวตายเสมอ⁶⁹

การฆ่าตัวตายในพระพุทธศาสนาจึงเป็นการใช้สิทธิประการหนึ่งของตนเองได้แก่ สิทธิที่จะตาย หากว่าการฆ่าตัวตายนั้นไม่สร้างความเดือดร้อนแก่คนอื่น ย่อมไม่มีเหตุผลที่เราจะประณามการฆ่าตัวตาย⁷⁰ (วินัยปิฎก มหาวีถังค์ พระไตรปิฎกเล่มที่ 1 ข้อที่ 176-179)

ในทัศนะของพุทธศาสนากฎอายุจะมีความหมายก็ต่อเมื่อเป็นกิจกรรมที่ทำไปเพื่อให้ชีวิตมีโอกาสทำความดี การมีอายุต่อไปในทางชีวภาพไม่ได้มีค่าในตัวของมันเอง หากแต่จะมีค่าต่อเมื่อการมีชีวิตอยู่ต่อไปนั้นเอื้อโอกาสให้เราสามารถทำความดีหรือก้าวไปหาจุดหมายบางอย่างที่เป็นความดีงามในชีวิตเท่านั้น ในหมู่ชาวพุทธการรู้จักปล่อยวางในยามเจ็บป่วย หากเห็นว่าอาการเจ็บป่วยนั้นพอที่จะเยียวยารักษา ก็รักษากันไป ทั้งนี้ไม่ใช่สืบอายุทางชีวภาพ แต่เพื่อสืบต่ออายุในทางธรรมคือให้ตนเองทำดียิ่งขึ้นไปอีก แต่หากอาการป่วยนั้นสุดวิสัยที่จะเยียวยารักษา ก็ให้มีสติ อย่าประหวั่นพรั่นพรึงต่อความตายที่จะมาถึง ไม่ต้องดิ้นรนชวนขวายที่จะมีชีวิต แต่ให้อยู่ในอาการสงบรอเวลาที่ความตายจะมาถึงด้วยจิตใจที่ปกติ⁷¹

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบายทัศนะของพระพุทธศาสนาในเรื่องเกี่ยวกับฆ่าตัวตายไว้ดังนี้⁷²

ปุจฉา: เจ้าของชีวิตเองมีสิทธิใหม่ที่จะตัดสินใจว่าจะอยู่หรือไม่อยู่ หมายความว่า จะตัดสินใจว่าอยู่หรือไม่อยู่ได้ไหม แต่จะตายดังเช่นปัจจุบัน Life Will คือ การเขียนพินัยกรรมไว้ล่วงหน้าว่าในเวลาของตัวเองป่วยหนักขออย่าให้ใช้วิธีใดก็ตามที่จะ

⁶⁸ สมภาร พรหมทา, เรื่องเดียวกัน, หน้า 194.

⁶⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 194.

⁷⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 195.

⁷¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 181-182.

⁷² พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), เรื่องเดิม, หน้า 499-502.

ช่วยชีวิตเลย ไม่อยากให้รักษาขอตาย ยอมตาย อย่างนี้มีสิทธิจะทำได้หรือไม่ หรือถ้าเป็นโรคร้ายแรงแต่ไม่อยากให้รักษาอย่างนี้จะบาปหรือไม่

วิศิษณา: ถ้าว่าตามหลักแท้ ๆ แล้วเจ้าของชีวิตเขามีสิทธิในชีวิตเขา แต่ผู้อื่นอาจพิจารณาว่าในขณะนั้นจิตของเขาแปรปรวนไม่สมบูรณ์ การพิจารณาต่าง ๆ ไม่เป็นไปโดยสติรอบคอบเพราะฉะนั้นเราก็ถือว่าเรามีเมตตากรุณาและมีสติปัญญาที่จะพิจารณาจึงพยายามที่จะช่วยชีวิตเขา เพราะเขาอาจจะตัดสินใจผิดก็ได้ ซึ่งก็เป็นความจริงที่บางคนตัดสินใจผิด เราจึงพยายามช่วยเหลือเขาก่อน อันนี้เป็นเรื่องของการที่มนุษย์ปฏิบัติต่อกันกับมนุษย์ตามธรรมคานี้เอง การที่เรามีเจตนาดีก็คือมีเมตตากรุณา จะพยายามช่วยชีวิตเขาไว้ แต่ในแง่ของสิทธิเขามีสิทธิต่อชีวิตของเขา

ปุจฉา: เจ้าของชีวิตบาปไหม เพราะเหมือนกับการฆ่าตัวตายแต่เป็นการฆ่าตัวตายที่มีไฉไลมือกระทำ ถ้ารักษาเขาอาจมีชีวิตอยู่ อาจจะหายขาดหรือมีชีวิตอยู่ยาวนานต่อไป แต่ถ้าไม่รักษาเขาตายแน่

วิศิษณา: ตามปกติคนที่ตัดสินใจฆ่าตัวตายจะมีความรู้สึกที่ท่านเรียกว่าความไม่สบายใจบางอย่าง ความรู้สึกขุ่นมัว เศร้าหมองเกิดความขัดข้องใจ คับแค้นใจอะไรบางอย่างและทำให้ตัดสินใจที่จะฆ่าตัวตาย ภาวะจิตอันนี้เองที่เป็นความเศร้าหมองบาปแน่

ปุจฉา: ไม่ใช่การฆ่าตัวตายเป็นบาปหรือไม่แต่เป็นความเศร้าหมองเป็นบาป

วิศิษณา: อันเนื่องอยู่ด้วยกันเจตนาที่จะฆ่านี้แหละเป็นเจตนาที่เป็นบาป เพราะเป็นเจตนาร้ายในทำลาย ซึ่งทำให้จิตขณะนั้นเป็นจิตที่ไม่สมบูรณ์ คับข้องขุ่นมัวขัดใจ ไม่โปร่งใส ไม่ผ่องใส สมบูรณ์ในตัวมันเอง

ปุจฉา: การฆ่าตัวตายด้วยความเชื่อ เช่น ตามประเพณีของชาวญี่ปุ่น หรือฆ่าตัวตายตามศาสนาอย่างที่เกิดใน Guyana

วิศิษณา: อย่างนี้เป็น โมหะ

ปุจฉา: ตามประเพณีญี่ปุ่น มีการฆ่าตัวตายเพื่อแสดงความรับผิดชอบ อย่างนี้ถือว่าเป็นบาปหรือเป็นบุญ

วิสันนา: มีทั้งบุญทั้งบาป เรื่องนี้มีความซับซ้อนอยู่เหมือนกันไป พระพุทธศาสนาก็มีเรื่องในพระไตรปิฎกอยู่หลายเรื่องทีพระบางองค์ป่วยมากมีความทุกข์ทรมานก็เลยฆ่าตัวตายตอนที่เชื่อกศอตัวเองนี้ มีความรู้สึกเศร้าหมองใจ มีความขุ่นมัว มีความไม่พอใจในชีวิตของตัวเอง ซึ่งทางพระถือว่า เป็นจิตที่ประกอบด้วยโทสะอย่างละเอียดอ่อน คือมีความขัดเคืองใจ ความขุ่นเคืองทำร้ายตัวเอง ก็เป็นบาป พอเชื่อกศอแล้วขณะนั้นผ่านไปก็ให้เกิดความเข้าใจมองเห็นอะไรต่าง ๆ แม้แต่ว่าเอาชีวิตของตัวเองมาเป็นเครื่องพิจารณาด้วยความเข้าใจความเป็นจริง เห็นสังขรรณ กลับหลุดพ้นเป็นพระอรหันต์ไปเลยก็ได้

ปุจฉา: ถ้าเป็นอย่างนั้นคนที่เจ็บป่วยไม่ยอกให้รักษา ยอกปล่อยให้ตาย ถ้าเขาไม่คิดด้วยความเศร้าหมองเล่า ถ้าเขาปลง และมองเห็นแล้วว่าเป็นอย่างนี้แล้วพร้อมที่จะไปจากโลกนี้

วิสันนา: เขาก็เลยบอกว่าไม่ต้องมาทำอะไรเขา ขอไปสบาย ๆ อย่างนี้ อาตมาว่าเป็นได้ อาจเป็นจิตที่สมบูรณด้วยซ้ำ ในทีศนะของอาตมาไม่เป็นปัญหา เพราะเขามีสิทธิของเขา แต่ถ้าเขารู้สึกท้อแท้ เบื่อหน่าย มีความขุ่นมัว คับแค้นต่อชีวิต ขุ่นเคืองใจตัวเอง คิดว่าตายเสียให้หมดเรื่อง จิตเศร้าหมองอย่างนี้เป็นบาปอยู่ในตัว

อย่างไรก็ตามผู้เขียนเห็นว่า คำสอนของพุทธศาสนาเน้นการพิจารณา ลมหายใจตัวเองและการที่ชีวิตของคนเราไม่เที่ยงตามหลักไตรลักษณ์ได้แก่นิจจัง ทุกข์ขัง และอนัตตาดังนั้นเมื่อมีเกิด แก่เจ็บ และตาย เป็นเรื่องธรรมดาของสัตว์โลก การที่คนเรายอมรับและกล้าที่จะเผชิญหน้ากับความตายไม่ว่ารูปแบบใดเพื่อละสังขาร และการจากโลกนี้ไปด้วยจิตที่สงบ ดังที่ท่านพุทธทาสได้กล่าวไว้ว่า ถ้าเราฝืนความตาย ในวาระสุดท้ายของชีวิตก็เสมือนว่า เรายอมรับ “ตายดี-ตายเป็น” ให้เป็น “ตายลำบาก-ตายทรมาน-ตายโหง”

4.1.2 ศาสนาคริสต์

ตามหลักคำสอนและแนวความคิดในศาสนาคริสต์สอนว่า มนุษย์ทุกคน เสมอเหมือนกันในสายตาของพระเจ้า มนุษย์ทั้งหลายเป็นบุตรของพระเจ้า มนุษย์จึงมีความเสมอภาค มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และมีสิทธิเสรีภาพเสมอภาค

เท่าเทียมกัน⁷³ การกระทำใด ๆ ก็ตาม ที่ลิดรอนหรือทำลายสิ่งเหล่านี้ การกระทำนั้นเป็นการกระทำที่ผิด มูลเหตุที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากสมัยช่วงที่เกิดศาสนาคริสต์และเริ่มเผยแพร่ในสังคมชาวกรีกและโรมัน สถานะของบุคคลในสังคมมีความแตกต่างกัน มีการแบ่งแยกในระหว่างมนุษย์ด้วยกัน โดยพวกยิว กรีก และการแบ่งแยกมนุษย์ออกเป็นชนเสรีและทาส⁷⁴

โดยในคัมภีร์ไบเบิลกล่าวว่า มนุษย์เป็นสิ่งที่มีชีวิตสิ่งเดียวเท่านั้น ที่มีศักดิ์ศรี มีเสรีภาพและมีความรับผิดชอบ ความมีศักดิ์ศรีของมนุษย์มาจากการที่พระเจ้าได้ทรงสร้างมนุษย์ตามแบบ “พระฉายาของพระองค์”⁷⁵

ในคัมภีร์ไบเบิล ปรากฏความตอนหนึ่งว่า “. . . พระเจ้าได้กำหนดวันแห่งความตาย . . . การเร่งความตายถือเป็นการกบฏต่อพระประสงค์ของพระเป็นเจ้า . . .”⁷⁶

ตามนิยายออร์โทดอกซ์ ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสาธารณสุขที่ให้ยาแก่ผู้ป่วยเกินขนาดจนถึงตายถือว่ามีผิดและเป็นบาป แต่ในสถานการณ์เดียวกัน หากมีเจตนาจะบรรเทาความเจ็บปวด แม้จะยังผลให้ผู้ป่วยถึงแก่ความตาย ก็ไม่ถือเป็นผิดและเป็นบาป⁷⁷

“เมื่อความตายไม่อาจหลีกเลี่ยงนี้ได้แม้ว่าจะใช้วิธีการรักษาต่าง ๆ แล้ว การตัดสินใจปฏิเสธการรักษาเป็นสิ่งที่พึงอนุญาตและชอบด้วยจริยธรรม ตราบเท่าที่ยังมีการดูแลผู้ป่วยตามปกติ หากการรักษานั้นเป็นตามความประสงค์ของผู้อื่นและสร้างภาระในการยืดชีวิตผู้ป่วยออกไปเท่านั้น ในสถานการณ์เช่นนี้ไม่มีเหตุผลใดที่แพทย์จะกำหนดตนเองที่มีได้ช่วยเหลือบุคคลที่ตกอยู่ในอันตรายนั้น . . .” ที่ประชุมของสมณกระทรวง

⁷³ พินิจ รัตนกุล, เรื่องเดิม, หน้า 64-65.

⁷⁴ เจริญ คัมภีร์ภาพ, เรื่องเดิม, หน้า 5.

⁷⁵ พินิจ รัตนกุล, เรื่องเดิม, หน้า 65.

⁷⁶ ประพัฒน์พงษ์ สุคนธ์, “การยกเว้นความรับผิดชอบในการทำให้ผู้ป่วยตายด้วยความสังสาร,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529), หน้า 71.

⁷⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 72.

แห่งพระศาสนจักรคาทอลิก (วาติกัน) เกี่ยวกับหลักแห่งศรัทธา: คำประกาศเรื่องยูธานาเซีย ตอนที่ 4 (ค.ศ. 1980) (Sacred Congregation for the Doctrine of the Faith: Declaration on Euthanasia, part IV (1980))

ศาสนาคริสต์ถือว่าการทำให้ชีวิตตายก่อนกำหนดเป็นบาป แต่ถ้าในสถานการณ์เดียวกันมีเจตนารักษามาถึงแก่ความตายก็ไม่บาป

4.1.3 ศาสนาอื่น

ในกลุ่มศาสนาที่จัดเป็นกลุ่ม ศาสนาเทวนิยมนั้นมีความคิดเรื่องเทพเจ้าเป็นศูนย์กลางของศาสนาและเป็นผู้ให้กำเนิดโลกและสรรพสิ่ง เป็นทั้งผลคือเป้าหมายสูงสุดของสิ่งทั้งปวง เป็นทั้งวิธีการให้คนได้อาศัยเพื่อไปสู่เป้าหมายสูงสุดนั้นศาสนา กลุ่มนี้จึงเชื่อว่ามนุษย์เกิดมาจากการสร้างสรรค์ของพระผู้เป็นเจ้าและมนุษย์ต้องตาย เพราะทำบาปที่บรรพบุรุษของตนการฝ่าฝืนคำบัญชาของพระองค์⁷⁸ ดังนั้นศาสนา กลุ่มนี้จึงประณามการฆ่าตัวตายว่าเป็นการฝืนกฎของพระผู้เป็นเจ้าเช่น ศาสนาอิสลาม ประณามการฆ่าตัวตายทุกชนิดโดยไม่มีเงื่อนไข และศาสนายูดาห์ก็ไม่ยอมรับการฆ่าตัวตายทุกรูปแบบ เป็นต้น⁷⁹

4.2 แนวความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิที่จะตาย

แนวความคิดสิทธิที่จะตาย (Right to Die) ยังคงแนวความคิดที่ดำรงควบคู่ไปกับการมีชีวิตของมนุษย์ มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะกำหนดชะตาชีวิตให้แก่ตนเองได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับแนวความคิดพื้นฐานของสังคมในแต่ละสังคม เมื่ออารยประเทศได้เห็นความสำคัญของสิทธิมนุษยชนแนวความคิดดังกล่าวได้รับการรับรองในระดับระหว่างประเทศด้วย

⁷⁸ แสง จันทร์งาม, ศาสนศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2534), หน้า 83-85.

⁷⁹ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, เรื่องเดิม, หน้า 100.

4.2.1 ตราสารระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights, 1948) ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนบัญญัติว่า “ทุกคนมีสิทธิในชีวิต เสรีภาพและความปลอดภัยของบุคคล” ซึ่งเป็นสิ่งที่ยืนยันว่ามนุษย์มีสิทธิในการมีชีวิต เสรีภาพและในความมั่นคงแห่งร่างกายหากพิจารณาตามกฎหมายระหว่างประเทศแล้ว พบว่า สิทธิที่จะมีชีวิตนั้น ได้รับการรับรองโดยชัดเจนในปฏิญญาฉบับดังกล่าวซึ่งวาง หลักเกี่ยวกับสิทธิที่จะมีชีวิตว่าเป็นสิทธิที่ติดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิดแม้ว่าปฏิญญาเช่นนั้นมิได้ก่อให้เกิดพันธกรณีและผูกพันรัฐตามบ่อเกิดสนธิสัญญาก็ตาม อย่างไรก็ตาม หลักเกณฑ์ของปฏิญญาดังกล่าวผูกพันรัฐทั้งปวงตามบ่อเกิดจารีตประเพณีระหว่าง ประเทศ กล่าวคือ หลักเกณฑ์เช่นนั้นกลายเป็นทางปฏิบัติทั่วไปและได้รับการยอมรับ จากนานาอารยประเทศว่าเป็นกฎหมาย

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights, 1966) ตามข้อ 6 (1) ของกติกา ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองบัญญัติว่า “มนุษย์ทุกคนมี สิทธิติดตัวมาแต่กำเนิดที่จะมีชีวิต สิทธินี้ต้องได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ไม่มี บุคคลใดสามารถพรากชีวิตของบุคคลใดได้ตามอำเภอใจ” หากพิจารณาตามกฎหมาย ระหว่างประเทศแล้วพบว่า สิทธิที่จะมีชีวิตนี้ได้รับการรับรองโดยชัดเจนเป็นครั้งแรกในกติกา ระหว่างประเทศดังกล่าวซึ่งเป็นบ่อเกิดสนธิสัญญาโดยวางหลักการเกี่ยวกับสิทธิที่จะมี ชีวิตว่าเป็นสิทธิที่ติดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิด (Inherent Rights) ย่อมก่อให้เกิดพันธกรณี ระหว่างประเทศ (International Obligation) และผูกพันรัฐซึ่งเป็นภาคีตามกติการะหว่าง ประเทศฉบับดังกล่าวอย่างไรก็ดีบทบัญญัติดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการทำให้อายุอย่าง สงบโดยสมัครใจ (Voluntary Euthanasia) ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องขอบเขตในการ ตีความสิทธิที่จะมีชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้อยคำว่า “การพรากชีวิตตามอำเภอใจ” (Arbitrary Deprivation of Life) และการให้นิยามคำว่า “ชีวิต” (Life) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

เมื่อใดชีวิตมนุษย์จะสิ้นสุดลง⁸⁰ แม้ว่าตราสารระหว่างประเทศ (International Instruments) ซึ่งเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนทั้งสองฉบับดังกล่าวรับรองไว้แต่เฉพาะสิทธิที่จะมีชีวิต (Right to Life) แต่ก็มิได้บัญญัติรับรองไว้โดยชัดแจ้งว่าสิทธิที่จะตาย (Right to Die) เป็นสิทธิมนุษยชน แต่สิทธิที่จะตาย (Right to Die) เป็นสิทธิตามธรรมชาติที่มนุษย์มีอำนาจที่จะเป็นเจ้าของชีวิตของตนโดยสมบูรณ์ เพื่อที่จะใช้สิทธิที่จะมีชีวิต (Right to Life) หรือที่จะตาย (Right to Die) ได้ตามความประสงค์ของมนุษย์ของแต่ละคน สิทธิที่จะตายหรือสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ จึงเป็นสิทธิมนุษยชนที่เท่าเทียมกัน นั่นคือ การยอมรับสิทธิในการเป็นเจ้าของร่างกายของตนเองของมนุษย์ รวมทั้งความมีอิสระในการตัดสินใจชะตาของตนเอง (Right to Self-determination) หรือเรียกว่า เป็นอิสระเสรีของมนุษย์ (Human Autonomy)⁸¹ แต่สิทธิที่จะตายโดยสมัครใจของผู้ป่วยไม่ได้หมายความถึงการทำให้ผู้อื่นตายโดยสงบ (Euthanasia) โดยการที่ผู้ป่วยขอร้องให้แพทย์ให้จัดการให้เขาตายอย่างสงบเพื่อให้พ้นจากการทรมานจากโรคหรือความพิการแบบกระทำต่อผู้ป่วยโดยตรง (Active Euthanasia) เช่น ฉีดยาหรือให้ยาบางอย่างแก่ผู้ป่วยเกินขนาด ซึ่งไม่ต่างจากการฆ่าตัวตายเพียงแต่ให้ผู้อื่นกระทำแทน การกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่มิชอบด้วยกฎหมาย แต่ปัจจุบันเทคโนโลยีและการแพทย์ที่ทันสมัยทำให้มีการยื้อชีวิตโค่นชีวิตไม่อาจคืนดั้งเดิมได้เป็นการลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ จึงมีการพัฒนาแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนว่ามนุษย์ควรปฏิบัติต่อกันอย่างมีศักดิ์ศรีและมนุษย์ควรมีอิสระในการตัดสินใจชะตาของตนเองเลือกที่จะตายตามที่แต่ละคนปรารถนาจึงเกิดแนวคิดเรื่องการตายอย่างมีศักดิ์ศรี โดยหลายประเทศออกกฎหมายรับรองให้ตายอย่างมีศักดิ์ศรีตายอย่างสงบโดยให้ผู้ป่วยสามารถปฏิเสธการรักษาหรือกำหนดการรักษาโดยการตัดสินใจของตนเองเพื่อให้ตายอย่างสงบ⁸²

⁸⁰ Australian Human Rights Commission, **Human Rights and Euthanasia** [Online], available URL: http://www.humanrights.gov.au/human_rights/euthanasia/index.html, 2011 (August 21).

⁸¹ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, เรื่องเดิม, หน้า 94.

⁸² เรื่องเดียวกัน, หน้า 101-109.

4.2.2 เกณฑ์จริยธรรมพื้นฐานของผู้ประกอบวิชาชีพด้านสาธารณสุขที่ได้รับการยอมรับโดยทั่วไป⁸³

มนุษย์ทุกคนมีหน้าที่ทางจริยธรรมจะต้องเคารพความเป็นอิสระ (Autonomy) และเสรีของผู้อื่น ดังนั้น ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพทุกคนต้องมีหน้าที่ที่จะให้ข้อมูลทุกอย่างแก่ผู้ป่วยอย่างซื่อสัตย์เพื่อประกอบการตัดสินใจเลือกวิธีการของบริการที่เขาต้องการ และต้องถือว่าเรื่องราวของผู้ป่วยเป็นความลับในวิชาชีพที่ต้องปกปิด ความเป็นอิสระของผู้ประกอบวิชาชีพในกรอบเวชปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานซึ่งรวมถึงการบริการผู้ป่วยโดยถือประโยชน์ของผู้ป่วยเป็นสำคัญสูงสุดในลำดับแรก

มนุษย์ทุกคนมีหน้าที่ทางจริยธรรมที่จะต้องไม่ทำร้ายซึ่งกันและกัน (Non-maleficance) การทำให้ผู้อื่นได้รับอันตราย เช่นการเสี่ยงภัยจากการรักษาของแพทย์ที่ถือว่าไม่เป็นการขาดจริยธรรมข้อนี้ต่อเมื่อการรักษาดังกล่าวให้ผลดีต่อผู้ป่วยเกินกว่าอันตรายที่อาจเกิดขึ้น

มนุษย์ทุกคนมีหน้าที่ทางจริยธรรมที่ต้องทำประโยชน์แก่ผู้อื่น เป็นการทำความดี (Beneficence) โดยเฉพาะกรณีที่มีผู้ต้องการความช่วยเหลือ บุคลากรด้านสุขภาพต้องสำนึกในหน้าที่ที่จะทำให้ผู้ป่วยของตนได้รับประโยชน์สุข โดยให้ผู้ป่วยได้รับอันตรายจากการกระทำนั้นน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้มนุษย์ทุกคนมีหน้าที่ทางจริยธรรมโดยมีความเที่ยงธรรม (Justice) ที่จะกระทำการต่าง ๆ อย่างเที่ยงธรรมหรือยุติธรรมต่อผู้อื่น สมาชิกในสังคมต้องสละผลประโยชน์สิทธิและโอกาส เพื่อประโยชน์สาธารณะ สมาชิกของสังคมจำต้องจำกัดความอิสระส่วนตนเองเพื่อที่จะรักษาหน้าที่ของตน การพิจารณาถึงสภาพและขอบเขตของสิทธิและหน้าที่นั้นขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมของแต่ละบุคคล อย่างไรก็ดี ไม่มีชุมชนใดที่จะรับภาระหน้าที่ที่จะให้สวัสดิการทั่วไปแก่ประชาชนของตนทุกคนได้อย่างทันกาล หลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นย่อมได้รับการยอมรับและการให้นำหนักทางคุณค่าแตกต่างกันไปตามสภาพสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งอาจมีการลดหรือเพิ่มเติมขึ้นจากนี้ก็ได้

⁸³วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 101-102.

4.3 ความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวกับสิทธิที่จะตาย

สิทธิและเสรีภาพเป็นพื้นฐานสำคัญของคำประกาศสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติได้ประกาศรับรองไว้ เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948 โดยได้เปลี่ยนชื่อเป็นสำนวนคำว่า “สิทธิมนุษยชน” การมีชีวิตอยู่อย่างมีศักดิ์ความเป็นมนุษย์ ในการที่จะได้รับการปฏิบัติต่อบุคคลอื่น และรัฐซึ่งสิทธินี้คิดตัวมาแต่กำเนิดผู้ใดไม่อาจที่จะพรากไปได้ แต่เมื่อตัวเองไม่ต้องการที่จะมีชีวิตอยู่ ต้องการที่จะสละชีวิต นั้นเป็นเรื่องที่ต้องเกี่ยวพันกัน โดยตรงระหว่างสิทธิมนุษยชนกับสิทธิในการที่จะตายเพราะสิทธิการตายเป็นสิทธิมนุษยชนคู่กันกับการมีชีวิตอยู่ตามที่กล่าวมาแล้ว⁸⁴

4.3.1 สิทธิส่วนบุคคลกับสิทธิที่จะตาย

สิทธิส่วนบุคคลนั้นได้รับการรับรองว่าเป็นสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐาน (Fundamental Rights) ตามรัฐธรรมนูญของนานาอารยประเทศ ดังนั้น สิทธิส่วนบุคคลจึงเป็นเสรีของบุคคลในการกระทำใด ๆ ซึ่งรัฐหรือบุคคลอื่นไม่อาจเหนี่ยวรั้งแทรกแซงหรือรบกวนได้เว้นแต่จะมีกฎหมายรับรองไว้อย่างชัดเจน และโดยที่รัฐมีหน้าที่ที่จะต้องให้ความคุ้มครองและปกป้องชีวิตของพลเมืองรวมถึงกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อรักษาความปลอดภัยของประชาชน และที่สำคัญที่สุด ก็คือ รัฐมีหน้าที่ให้ความคุ้มครองและสามารถเข้ามาแทรกแซงสิทธิส่วนบุคคลได้ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงและความปลอดภัยในร่างกายและชีวิต ดังนั้น สิทธิส่วนบุคคลขัดกับผลประโยชน์ของรัฐ และเมื่อชั่งน้ำหนักระหว่างผลประโยชน์ของรัฐกับ สิทธิส่วนบุคคลแล้ว ผลประโยชน์ของรัฐมีน้ำหนักมากกว่า รัฐย่อมมีอำนาจโดยชอบธรรมที่จะเข้าแทรกแซงการใช้สิทธิส่วนบุคคลนั้น รวมถึงการใช้สิทธิที่จะตายของผู้ป่วยด้วยตัวอย่างจากกรณีศาลสูงแห่งมลรัฐนิวเจอร์ซีย์ได้วินิจฉัยในคดี Matter of Quinlan (1976).70 N.J. 10, 355 A. 2d 647 ว่า สิทธิส่วนบุคคลหมายถึงรวมถึง การตัดสินใจของผู้ป่วยที่จะปฏิเสธการรักษาทางการแพทย์และในกรณีของคดีนี้ ศาลเห็นว่าผลประโยชน์ของรัฐในการจะพิทักษ์เกี่ยวกับสิทธิที่จะมีชีวิตของบุคคลนั้นมีน้ำหนักน้อยกว่าสิทธิส่วนบุคคลของผู้ป่วย (Karen) ซึ่งทวีความสำคัญมากขึ้น ในขณะที่ความทรุดโทรมของร่างกายเพิ่มมากขึ้นและ

⁸⁴วิจูร์ย์ อังประพันธ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 95.

ความเป็นไปได้ที่จะฟื้นกลับมาเป็นปกตินั้นลดลง จนมาถึงจุด ๆ หนึ่งที่สิทธิส่วนบุคคลของ Karen Ann Quinlan ชนะหรืออยู่เหนือผลประโยชน์ของรัฐ⁸⁵

4.3.2 สิทธิที่จะมีชีวิตกับสิทธิที่จะตาย

การปกป้องและคุ้มครองชีวิตพลเมืองที่อยู่ในดินแดนย่อมเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะแทรกแซงเพื่อประโยชน์สาธารณชน โดยมีการรับรองบทลงโทษไว้ในกฎหมายอาญาเพื่อลงโทษบุคคลที่พรากรสิทธิที่จะมีชีวิตของผู้อื่น จึงอาจกล่าวได้ว่า หากมีการจัดลำดับศักดิ์ของสิทธิมนุษยชนแล้ว สิทธิที่จะมีชีวิตย่อมเป็นสิทธิที่สำคัญที่สุดหนึ่ง แนวคิดที่สำคัญของจรรยาบรรณแพทย์ตั้งแต่สมัยกรีก คือ Hippocratic Oath ที่ว่าแพทย์มีหน้าที่ช่วยชีวิตผู้ป่วย ที่ใกล้จะตายอย่างสุดความสามารถ“ข้าพเจ้าขอปฏิญาณตนว่าจะไม่ให้คำแนะนำหรือการรักษาใด ๆ อันเป็นการทำลายชีวิตผู้ป่วยแม้ร้องขอ”คำสาบานดังกล่าวส่งผลอย่างยิ่งต่อการพัฒนาแนวคิดของสิทธิที่จะตาย เนื่องจากการกำหนดหน้าที่ของแพทย์ว่าต้องรักษาและต้องช่วยชีวิตผู้ป่วยที่ใกล้จะตายให้ถึงที่สุด แม้ว่าต่อมาผู้ป่วยจะมีสภาพเป็นผักก็ตาม และส่งผลต่อสังคมส่วนใหญ่ว่าหากแพทย์กระทำการการุณยฆาตแล้วยอมทำให้แพทย์เกิดความรับผิดชอบตามกฎหมายอย่างไรก็ดี สิทธิที่จะมีชีวิตยังมีความสัมพันธ์กับการดูแลด้านสาธารณสุข (Health Care) ความจำเป็นในการคุ้มครองชีวิตของพลเมืองของรัฐนั้นไม่สามารถกระทำได้ในทุกกรณีเนื่องจากรัฐไม่สามารถที่จะปกป้องชีวิตของปัจเจกชนจากความตายอันเนื่องมาจากความเจ็บป่วยหรือความบาดเจ็บของร่างกายของบุคคลซึ่งไม่สามารถรักษาให้หายได้โดยการสาธารณสุขที่มีอยู่ (Available Health Care) ดังนั้น จึงเริ่มมีแนวคิดที่ว่า สิทธิที่จะมีชีวิตสามารถขยายไปถึงสิทธิที่จะตายอย่างสงบ (Euthanasia) ได้หรือไม่ ซึ่งเป็นข้อถกเถียงที่ทวีความสำคัญขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากปัญหาหลักของสิทธิในการมีชีวิตตั้งอยู่พื้นฐานของหลักศีลธรรมและความเชื่อทางศาสนาในเรื่อง⁸⁶ สิทธิที่จะมีชีวิต (Right

⁸⁵ อัจฉรา วีระชาติ, “สิทธิผู้ป่วย,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537), หน้า 25.

⁸⁶ Rhona K. M. Smith, *Textbook on International Human Rights* (New York: Oxford University Press, 2003), p. 207.

to Life) จึงเป็นสิทธิที่จะดำรงชีวิตอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีและสงบสุขตามบุคลิกภาพของความเป็นมนุษย์ซึ่งในเชิงทฤษฎีและและเชิงวิชาการนั้นมองสิทธิดังกล่าวได้สอง แง่มุมซึ่งได้แก่แ่งมุมเชิงบวก (Positive Right) และแ่งมุมเชิงลบ (Negative Right) กล่าวคือ แ่งมุมเชิงบวกเป็นสิทธิที่ปัจเจกชนมีความสามารถที่จะกระทำการหรือใช้สิทธิและแ่งมุมเชิงลบนั้นเป็นสิทธิที่ปัจเจกชนจะไม่กระทำการหรือไม่ใช้สิทธิหากดีความตามแ่งมุมดังกล่าวว่าย่อมเป็นการสนับสนุนฐานทางกฎหมายที่จะอนุญาตให้การทำให้ผู้ป่วยตายอย่างสงบโดยสมัครใจ (Voluntary Euthanasia) ว่าสิทธิที่จะมีชีวิตต้องรวมถึงสิทธิที่จะควบคุมชีวิตของตนและสิทธิที่จะตายด้วย ดังนั้น จึงตีความได้ว่าสิทธิที่จะมีชีวิตในเชิงบวก คือ ความต้องการของมนุษย์ที่จะดำรงชีวิตอยู่ต่อไป และสิทธิในเชิงลบบ่มเป็นความต้องการของมนุษย์ที่จะไม่มีชีวิตอยู่อีกต่อไปหรือความต้องการที่จะตาย⁸⁷

---

⁸⁷Norchaya Talib, **Euthanasia- A Malaysian Perspective** (London: Sweet&Maxwell, 2002), p. 16.